

Nr 2 1988 20 kr

politisk och kulturell tidskrift

sydasien

Vi är inte önskade!

MAHABHARATA · CARL GUSTAF · AIDS I INDIEN

Röka tobak är ett bruk
som från India vi lärde.
Mångom bliver därav sjuk,
mångom sätter därpå värde.
Falstaff Fakir

sydasien

politisk och kulturell tidskrift

INNEHÅLL

Ett folk som ingen vill regera	3	Björn Kumm
Abort av flickfoster	6	Göran Frankel
Indisk Aids-kontroll	7	Göran Frankel
Indiskt epos som teaterexperiment	8	Göran Frankel
Kinesisk indisk gränskonflikt	12	Tomas Lindblad
Calcuttas politiska grafitti	14	Kristian Romare
Tempeldanserskans status och historia	18	Torvald Olsson
Indisk krönika	23	Ajit Roy
Betraktelse från Sydasien	24	Stig Toft Madsen
Svenska Vapen i Sri Lanka	26	Thomas Bibin
Vad vill Sri Lankas befrielsestrigar	28	Peter Schalk
Asterix i Indien	33	Lena Guthe
Notiser från Sydasien	34	L. Eklund och T. Bibin
Vinspalt	36	Lena Guthe

Gandhibensin

I Kina säljs tvättmaskiner med hjälp Konfucius och Lao-tse och i Indien kan godis saluföras med Ganesh eller Krishna på omslagspappret.

Något sådant skulle inte vara möjligt i Sverige - trodde jag för ett tag sen. Tänk bara en mjukglass som heter Jesus, IKEA-soffan Luther eller en diskmaskinen jungfru Maria. Varför detta låter osmakligt i svenska öron vet jag inte - det kan ju inte bero på vår överdrivet religiösa natur, eller sinne för andliga värden.

Hur som helst känns det skönt att reagera, då bensinfirman JET kommer dragande med sin annonskampanj som trotsar allt jag tidigare skådat.

JET använder sig av så kallade positiva förebilder, för att saluföra sin bensin som en billig och rättvis (?) produkt. I dagstidningarnas annonser får Che Guervara säga att han vill "Rensa i rabattdjungeln", Martin Luther King citeras som om hans "jag har en dröm" handlar om att bensinmackar ska behandla en folkvagnsägare lika väl som en mercedesägare. Och Gandhi! Mahatma Gandhi som värnade om fattiga och missgynnade, som ville införa småskaliga energisnåla samhällen, säger på JETs annonser något om att han vill ha ett "prissystem som gynnar de bredare folklagren."

Resignerat kan jag konstatera, att denna annonskampanj är en effekt av vårt postmodernistiska samhälle, där inga värden känns viktiga att försvara. Där allt är blir jämnrätt, utan nyanser och nivåkillnader. Där hårbalsam, barnafödande, kärlek och sliphållare är jämförbara storheter. Om man inte nöjer sig med att konstatera detta, kan man ju spränga en bensinmack i luften, medan man citerar SAS-chefen om att "riva bensinmackspyramiderna".

Johan Tell

Besöksadress: Råbygatan 5B, Lund (Lars Eklund) Telefon 046-13 35 68 Teknisk redaktör: Lars Eklund Ansvarlig utgivare: Thomas Bibin Tryck: Grafiska huset, Luleå 1988 Fotosättning: Norddistribution, A.R. Reglster: PROGEK, Göteborg ISSN: 0282-0463 Redaktion för detta nummer: Lars Andreasson, Thomas Arvidsson, Göran Djurfeldt (red. sekr.) Göran Frankel, Lena Guthe, Eva Johansson, Staffan Lindberg, Sören Sommelius, Ann-Marie Svensson och Johan Tell. Nästa nummer görs i Göteborg och utkommer i december. Artiklar och debattinlägg m.m. är välkomna. Manusstopp: 1 augusti 1988 (Adress se ovan) Prenumeration: för privatpersoner: 80 kr för fyra nummer (ett år), bibliotek 100 kr. Vi är tacksamma för stödprenumerationer à 100 kr. Lösnummerpris 20 kr. Postgiro: 79 54 96-9 SYDASIEN. Kontaktpersoner för Sydasienkommittéerna: Stockholm Gerard Rikken, Ringvägen 9A, 117 26 STOCKHOLM, 08-68 43 71 Göteborg: Thomas Bibin, V Bodarnevägen 3102, 441 60 Alingsås, 0322-511 77 Skåne: Göran Djurfeldt, Kullavägen 3, 232 51 Åkarp, 040-46 08 95 Danmark Birgitte Sørensen, Vermlandsgade 78, 3tv, DK-2300, Köbenhavn S, 00945-195 14 36. Sydasienkommittéernas plattform: Sydasienkommittéerna i Sverige har som mål att sprida information om situationen i Sydasien och att stödja de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området. Kommittéerna är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasien och i Sverige.

Att tämja den ryska björnen, är inte afghanernas enda problem... Foto: TORGNY SOMMELIUS

Ett folk som ingen kan regera

Björn Kumm har varit i New York och lyssnat på den kontroversielle samhällsvetaren Eqbal Ahmad. Denne pakistanier i förskingring, är en man som inte drar sig för att ifrågasätta Afghanistan-konfliktens vanliga förklaringar. Utan att frånta Sovjet dess ansvar, menar han att USA är delansvarigt både till oku-

pationens början och till krigets utdragenhet.

Ahmad menar dessutom, om det någonsin blir fred i Afghanistan, att ledaren som installeras i Kabul ska vara svag och kompromissvillig, då afghanerna varken nu eller tidigare låter sig regeras.

Eqbal Ahmed är något så ovanligt som en person med ett långt historiskt perspektiv.

Ursprungligen från Pakistan har han de senaste trettio åren varit verksam som forskare och samhällsvetare i USA. Jag hörde honom i höstas, vid ett riktigt gammaldags *teach-in*, av det slag som Vietnam-rörelsen och medborgarrättsrörelsen anordnade på 60-talet, denna gång arrangerat av den amerikanska fredsrörelsen i Riverside Church i New York, vars stridbare förre kyrkoherde, William Slone Coffin (som brukade ha Olof Palme som gästpredikant och höll minnehögtid över honom i mars 1986), just blivit ordförande i det amerikanska kärnvapenmotståndet, organisationen SANE/Freeze.

Ahmad ville inte hålla en formell föreläsning. Han inbjöd till frågor. Den första frågan gav anledning till en historisk tillbakablick femtusen år tillbaka i tiden. "Har ni sovsäckar?" frågade Ahmad det förväntansfulla auditoriet. "Har ni smörgåsar och vin? Det här kan hålla på hela natten."

AFGHANISTANS HISTORIA börjar ju inte, vilket man kan frestas tro om man lyssnar till dagsdebatten, 1979 med den sovjetiska invasionen. Huvudspåret genom den afghanska historien, det är som Ahmad påpekar, Sidenvägen.

Vi talar om femtusen år av handel längs Asiens karavanvägar, mellan högkulturerna i Indien, Kina, Indonesien — och det är som väktare av denna handelsväg, historiens rikaste, som ägare och kontrollanter av bergspassen genom Hindu Kush, som afghanerna har utmärkt sig. De lever i en krigarkultur. Den karavan som inte erlade tull vid varje bergspass plundrades. Om afghanerna kunde ta sig på hästryggen till Amerika, skulle de brandskatta New York, sa Ahmad till allmän munterhet.

KLOKA HÄRSKARE, från Alexander den store och framåt, har valt att betala skatt, erlagga tribut till de afghanska stamhövdingarna. Så lyckades Alexander den store faktiskt också ta sig fram till Indien.

Ingen centralregering har någonsin kontrollerat Afghanistan. Den som sitter i Kabul, huvudstaden, kan kalla sig kung eller president eller vad han vill. Varje dalgång, varje stamhövding, varje klan försvarar hårdnackat sitt bergspass och sin självständighet.

En konfederation av stamhövdingar — med kabul-regeringen som ett slags maktens mäklare, kompromissade mellan de oberoende regionerna — det är den politiska form staten har tagit i Afghanistan.

UTOMSTÅENDE SUPERMAKTER har också hårdhänt fått lära sig att det inte går att kontrollera Afghanistan. Drottning Victoria tyckte, raljerade Ahmad, om att påpeka att solen aldrig gick ned över det brit-

Foto: PETER CARLSON

tiska imperiet. Men i Afghanistan slaktades en hel brittisk armédivision på 45 000 man, och dåtidens supermakter, drottning Victorias England och tsarens Ryssland, tvingades ingå den anglo-ryska överenskommelsen om att erkänna Afghanistans neutralitet.

I dagens perspektivlösa afghanistandebatt förefaller ekvationen mycket enkel. Sovjetunionen, Tsarrysslands arvtagare, förbröt sig 1979 mot folkrätten och mot den anglo-ryska överenskommelsen genom att invadera Afghanistan.

Men om Sovjet anses vara Tsarrysslands arvtagare, har då drottning Victorias brittiska supermakt bara bleknat bort i solnedgången och inte ersatts av någonting annat. Eqbal Ahmad påminde om det brittiska imperiets utmarsch ur Indien 1947, om Indiens uppdelning i två politiska enheter (idag tre), och om det faktum att det brittiska imperiet i sin roll som internationell polis i stora delar av världen avlösts av sin forna koloni Förenta staterna.

OM USA PLACERAR militärbaser i Pakistan, Afghanistans grannland, då blir Sovjetunionen nervöst, påpekade Ahmad. Då har redan förändringar skett i det geopolitiska jämviktstillstånd som den anglo-ryska Afghanistan-överenskommelsen var tänkt att garantera. Och i och med att Pakistan från 1954-55 kom att ingå i USAs strategiska planering, ökade också Sovjetunionens närvaro i Afghanistan, dels genom militär rådgivning och uppbyggnad av den afghanska armén, dels genom olika former av civil u-hjälp till regeringen i Kabul.

Ahmad var angelägen att påpeka att det ökade sovjetiska intresset för Afghanistan från 50-talets mitt faktiskt hade hållit sig inom neutralitetens ramar. Man undvek att skicka militär personal. Det var inte tal om att upprätta militärbaser. Tvärtom inbjöds även USA att intressera sig för Afghanistan.

Om man vill kalla supermakternas insatser u-hjälp, är enligt Ahmad en smakfråga. Afghanerna uppfattade nog USAs och Sovjets ekonomiska bistånd som ett led i 5 000 årsbruten tradition: utomstående makter erlagger tribut. Fram till 1978 erlade båda supermakterna, Tsarrysslands och drottning

Victorias moderna efterföljare, tribut till Afghanistan. Centralregeringen i Kabul växte sig också i någon mån starkare.

KATASTROFEN INLEDDDES, så som Eqbal Ahmad ser det, i april 1978 med den stötskupp i Kabul som störtades president Daoud (som fem år tidigare gjort en kupp mot sin kusin kung Zahir som numera lever i Rom) och installerade en vänsterregim vid makten.

Ahmad tror inte att Sovjetunionen låg bakom 1978 års kupp och det trodde inte heller USAs underrättelsetjänst vid det tillfället (enligt USAs dåvarande utrikesminister Cyrus Vance). Ahmad gissar däremot att ledningen i Moskva inte nämnvärt sörjde Daoud som åren före 1978 alltmer närmat sig shahen av Iran. Shahens hemliga polis SAVAK hade tillåtits operera inne i Afghanistan. Shahen hade också lovat Daoud en tribut på 2 miljarder dollar över en fyra-årsperiod mot att Afghanistan ingick militärallians med Iran och Pakistan, vilket definitivt skulle ha gjort slut på landets neutralitet.

I APRIL 1978 tillträdde alltså en vänsterregim i Kabul. Problemet, förklarade Eqbal Ahmad inför en storögd *teach-in*-publik i New York, var att denna vänsterregim försökte genomföra reformer. I stället för att regera som tidigare regeringar i Afghanistan regerat, nämligen genom att erlagga tribut och kompromissa sig fram mellan stamhövdingarna, utmanade denna nya regim de verkliga makt-havarna.

Man ville genomföra kvinnans frigörelse. Man ville att de skolor som byggts med rysk och amerikansk hjälp sedan mitten av 50-talet skulle vara öppna inte bara för gossar utan också för flickor. Som varje vänsterregim med självaktning ville regimen i Kabul genomföra en jordreform, kalkerad direkt från teoriboken, inom loppet av några månader. Resultatet: uppror.

I maj, juni, juli augusti 1978 gjordes uppror mot Kabul-regeringen. Mot upproren ingrep Kabul med stor brutalitet. Men det fanns också en annan faktor: Pakistan och USA, som under ansenlig tid före den sovjetiska invasionen själva underblåste och militärt understödde upproren inne i Afghanistan.

Det är, vilket Eqbal Ahmad demonstrerade, inte svårt att från Pakistanskt territorium blanda sig i Afghanistans inrikespolitik. På båda sidor om gränsen, från Khyber-passet till Kabul, från ryska gränsen till Peshawar bebos området av samma folk, pachtunerna, som består av en befolkning på 15-16 miljoner, varav åtminstone då, före flyktingutvandringen, hälften bodde i Afghanistan och andra hälften i Pakistan.

PAKISTANS MILITÄRREGERING delade i samarbete med CIA ut vapen till pachtunska hövdingar på den afghanska sidan. När upproren började, intensifierades

stödet från CIAs regionkontor i Peshawar. Situationen blev fullständigt ohållbar.

Det är möjligt, tror Ahmad, att situationen 1978-79 trots allt varit kontrollerbar, om det inte samtidigt med upproren också pågått fullt politiskt inbördeskrig inom regimen i Kabul. När vänstern i Afghanistan tvistar, påpekade Ahmad milt för sina amerikanska lyssnare, då är det inte fråga om en teoretisk ideologisk debatt. I Afghanistan skjuter man varann. Skrämmande många mord begicks inom Kabul-regimen samtidigt som reformarbetet urartade till repression mot grupper och landsändor som vägrade finna sig i plötsliga radikala förändringar.

"DE HÄR DÅRARNA håller på att ställa till krig!" Ungefär så, grovt uttryckt, måste den sovjetiska ledningen, enligt Ahmad, ha reonerat under åren 1978 och 1979, när den såg situationen i Afghanistan snabbt förvärras.

Enligt Ahmad gjorde Moskva försiktiga trevare till Pakistans militärdiktator och till USA för att få läget under kontroll, genom att återuppliva den gamla överenskommelsen och återigen respektera Afghanistans neutralitet.

Av egna, inte synnerligen respektabla skäl vägrade militärregimen i Pakistan att diskutera. Den amerikanska inställningen vid denna tidpunkt karakteriserades nog bäst av den skadeglädje som uttrycktes av president Carters säkerhetsrådgivare Brezezinski när Sovjet i december 1979 begick den oförlåtliga dumheten att göra invasion.

"Vi ska se till att ryssarna blöder ordentligt", sa Brezezinski (citerad bl a i Woodwards bok om CIAs hemliga krig), och det var också den inställningen som amerikanska kongressen visade när den under 80-talet ständigt ökade CIAs anslag till ständigt ökade vapenleveranser till mujaheddin-gerillan i Afghanistan.

Det är förmodligen på det här stadiet nödvändigt att påpeka att Eqbal Ahmad inte försvarar Sovjets invasion. Däremot förklarar han den. Vad han hävdade inför sitt amerikanska auditorium i Riverside Church i New York var att invasionen inte uppstod ur ett politiskt och historiskt vakuum.

MED EN HOTAD klientregim i Kabul var det omöjligt för Sovjetunionen att inte ingripa. Man trodde faktiskt att man genom att som första åtgärd efter invasionen avliva den hjärtligt hatade afghanske ledaren Hafizullah Amin skulle vinna folkets stöd. Man misstog sig. Upproren tilltog i styrka. Och nu var det inte bara CIAs vapenflöde, förmedlat genom Pakistan, som fick upproren att flamma vidare. Invasionen, kriget hade gett Afghanistans femtusén år gamla krigarkultur nytt liv.

VI BÖR INTE GLÖMMA att Afghanistan befunnit sig i permanent ekonomisk kris de senaste tvåhundra åren. Sidenvägen, huvudspåret genom Afghanistans historia,

Foto: PETER CARLSON

blev olönsam, i den hopplösa konkurrensen med de europeiska makternas effektivare transportvägar till sjöss.

Hur ska man kunna konkurrera med folk som bokstavligen går på vattnet? Hur ska kameler hävda sig mot ångfartyg? I Afghanistans bergspass har det ekonomiska livet befunnit sig på sparlåga i ett par sekel. I och med den sovjetiska invasionen flammade det åter upp, till ett nytt liv.

Ni kommer att få en chock! utropade Eqbal Ahmad i Riverside Church. Besök de gamla karavanrutterna, så får ni se att handeln har börjat på nytt. Karavanserajerna är återigen öppna, trafiken pågår — och man kan köpa allt!

Längs vad som en gång var Sidenvägen kan man idag köpa vapen och heroin och rysk kaviar, japanska luftkonditioneringsanläggningar och videoutrustning, kläder, konserver och ryska skor. Ryska skor är av låg kvalitet, med de är billiga, och ryska varor, fraktade längs Sidenvägen, håller enligt Ahmad på att slå ut den inhemska pakistanska industrin.

VAR KOMMER DÅ PENGARNA från för att hålla liv i detta nya ekonomiska kretslopp? Ahmad pekar på de 600 miljoner dollar per år som de senaste åren slussats in från CIA i form av militärt stöd till *mujaheddin* och som dollar för dollar matchats av Saudiarabien, vars stöd till gerillan alltså ekonomiskt är lika stort som USA:s och som i ännu större utsträckning kanaliseras detta stöd till de mest fundamentalistiska gerillagrupperna.

Mycket vapen är i omlopp. Vi vet att CIAs Stinger-missiler som började levereras till gerillagrupperna i Peshawar under 1986 i viss utsträckning sålts vidare till Iran. Ahmad fick själv i ett afghanskt bergspass erbjudande om att köpa en Stinger-missil. Tyvärr hade han inte råd men förklarade att han, om han haft pengar, skulle köpt missilen och ställt upp den i entrén på Hotel Intercontinental i Peshawar, som ett handgripligt bevis för att allt är till salu längs den återupplivade Sidenvägen — och att den gamla afghanska krigar-ekonomin har fått nytt liv.

LÄNGS SIDENVÄGEN är det inte bara vapen och rysk kaviar som säljs. Tio miljarder

dollar omsätts enligt USA:s myndigheter i den narkotikatrafik som har Afghanistan och Pakistan som huvudproducenter. Röd står vallmon i Afghanistans dalgångar. Den ingår i en blomstrande *för-feodal* exportekonomi.

Jag lyssnade till Eqbal Ahmad i höstas, då ett afghanskt fredsavtal som resultat av det långdragna käbblet i Geneve inte längre föreföll oerhört avlägset. Just då pendlade den amerikanske oljekungen Armand Hammer, Lenins gamle vän, mellan Moskva, Rom och Washington, för att söka sy ihop en kompromiss där den avsatte kung Zahir, än så länge fridsamt odlade sin trädgård i Rom, skulle få en nyckelroll.

Av Armand Hammers idé var Ahmad synnerligen intresserad. Han trodde även han att kung Zahir är den ende möjliga kompromisskandidaten för en framtida koalitionsregering i Kabul, en som skulle kunna bilägga tvisterna mellan olika fraktioner på det gamla beprövade afghanska viset: genom att inte längre försöka regera utan helt enkelt kompromissa sig fram.

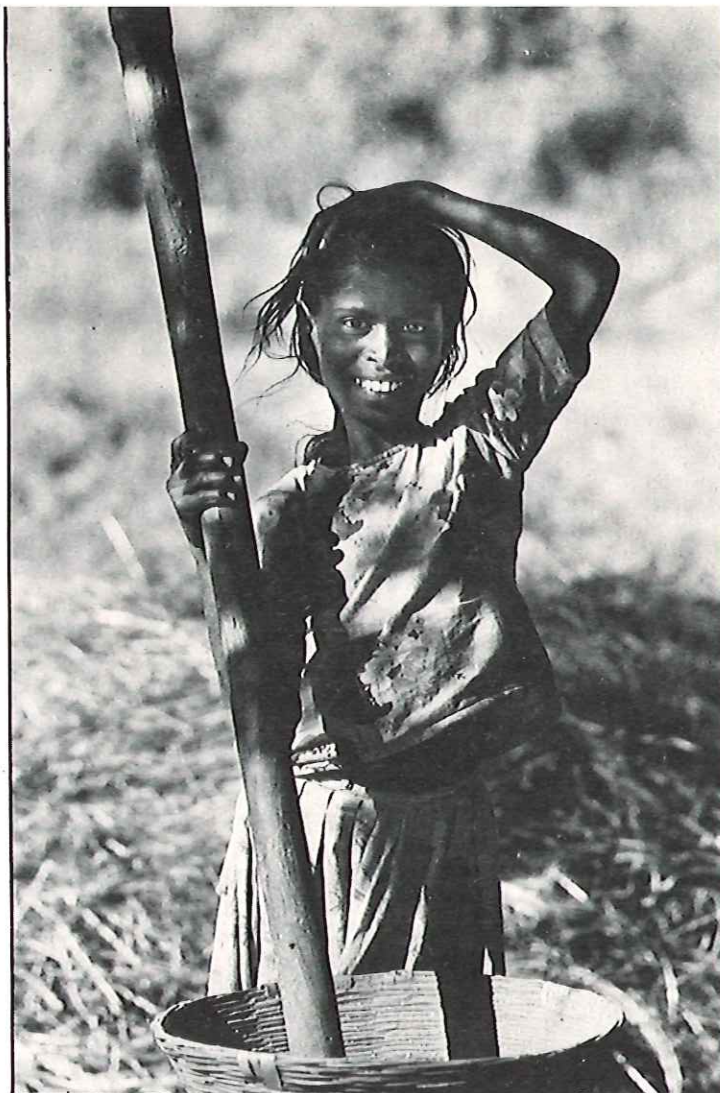
I FLYKTINGLÄGREN i Pakistan hade Ahmad i samarbete med den oberoende afghanska nyhetsbyråns dåvarande chef Sayed Majrooh genomfört en Gallupundersökning. Vem ville flyktingarna se som Afghanistans främste ledare? Ställde man frågan på det viset, blev svaret omedelbart: den egne ledaren, den egne stamhövdingen. Frågade man däremot vem som borde regera i Kabul, blev svaret: kung Zahir. I Kabul kunde han få regera. Som nationell, samlande gestalt är han populär.

Hur stora är då möjligheterna, inför det sovjetiska uttåget, till en relativt oblodig, politisk kompromisslösning i Afghanistan? I februari i år sköts Sayed Majrooh, den afghanska nyhetsbyråns respekterade chef, ihjäl i sitt hem i Peshawar.

Givetvis kan man se Majrooh som ännu ett av den miljon afghanska dödsoffer som skördats genom den sovjetiska invasionen. Men mera direkt lägger Eqbal Ahmad ansvaret på den mest extrema, fundamentalistiska grenen av gerillarörelsen eller snarare exilorganisationerna i Peshawar, nämligen den som leds av fanatikern Gulbiuddin Hekmatyar.

MAJROOH VAR EN kompromissens advokat. (Han var också släkt med kungafamiljen). Sorgset såg Eqbal Ahmad, när jag i februari ringde honom i New York, mordet på Majrooh som ett förebud om det kommande, blodiga inbördeskriget i Afghanistan efter ockupationen. De allra mest reaktionära och kompromiss-ovilliga grupperna inom motståndsrörelsen står starkast rustade, eftersom det är de som fått 85 procent av det militära stödet från USA och Saudiarabien.

Björn Kumm

*"Det handlar om barnamord på flickor..."
Bilden från en by
i Tamil Nadu.
Foto: RON GILING
SIDAs Bildarkiv*

Missbrukad fosterdiagnostik

Abort efter kön

Blir det pojke eller flicka? Somliga föräldrar kan numera få svar på den frågan före förlossningen. Om det av någon anledning blir aktuellt med amniocentés (fostervattensprov), ser man på laboratoriet inte bara om fostret är missbildat utan också vilket kön det har. När föräldrarna informeras om utfallet av provet, brukar man erbjuda sig att tala om detta.

De flesta tackar nej. Ovissheten och spänningen är något angenämt som man inte vill fördärva.

Vem har rätt att födas? Fosterdiagnostiken får inte leda till kvalitetskontroll av ofödda. Den kan underminera vår övertygelse om handikappades människovärde. Så har debatten gått i Sverige.

När samma teknik introduceras i ett U-land, blir den farlig på ett annat sätt. Där är det inte likgiltigt om barnet är pojke eller flicka. Familjens framtid kan stå på spel. En könsbestämning genom fostervattensprov som eventuellt följs av abort kan bli "räddningen".

Indiska gynekologer har lika avancerade kunskaper om fostervattensdiagnostik som sina västerländska kollegor. Det har hävdats att mer än 78 000 kvinnliga foster aborterades under åren 1978 och 1983 — en uppgift som jag inte fått någon fackman att bekräfta. Däremot publicerades för några år sedan en uppseendeväckande statlig utredning. 8 000 legala aborter utförda 1984 efter fostervattensprov granskades. Samtliga aborterade foster utom ett var flickor! Eller, med den bengaliska tidskriften Deshs kärva formulering: "Kvinnor dödar kvinnor".

Sedan 1972 har Indien en liberal abort-

lagstiftning med en svepande formulering om att abort kan bli aktuell "när miljön inte lämpar sig för fortsatt havandeskap".

— Ett av syftena med lagen har varit att komma åt de många illegala aborterna. Men man har misslyckats. De abortsökande kvinnornas fruktan för att bli registrerade är för stor. I själva verket måste 40 000 utbildade gynekologer göra aborter på heltid, om alla illegala aborter skulle elimineras.

Det säger professor N N Roy Chowdhury i Calcutta till Sydasiens utsände. Han är president i Indiens Federation av obstetriska och gynekologiska sällskap.

— Vi vet inte hur många illegala aborter

proven kan ha lett till. Förmodligen lika många eller fler än de legala aborterna.

— Det handlar om barnmord på flickor och det måste stoppas. Det finns bara ett medicinskt grundat skäl att utföra könsbestämning. Det är när misstanke förligger om könsbunden ärftlig sjukdom.

Roy Chowdhury vet att han kastar sten i glashus. Kollegor i Federationen har organiserat formliga turnéer i amniocentés. En veckända har man tagit prov på löpande band på en ort; nästa veckända slår man läger någon annanstans. Priset är 200-250 rupier (ca 100 svenska kronor). Det inkluderar laboratorieanalysen och är därmed överkomligt för den indiska medelklassen.

— Till och med i vår egen facktidning har det förekommit annonser för verksamheten, säger professor Chowdhury. Nu har vi klart sagt ifrån att ingen av våra 7 000 medlemmar tillåts syssla med det här. De kommer då att uteslutas.

Maharashtra blir den första delstaten som lagstiftar på området. I lagförslaget förbjuds läkarna att avslöja fostrets kön. Det är en seger för militanta kvinnoorganisationer i Bombay som engagerat sig djupt och tvingat myndigheterna att agera.

Hälso- och sjukvård tillhör "the States List", dvs att delstaterna har den lagstiftande rätten. Men regeringen i New Delhi kan ingripa om ärendet är av övergripande nationellt intresse. Enligt professor Chowdhury filar hälso- och familjeplaneringsministeriet

nu på ett eget förslag. Det går ut på att man förbjuder själva könsbestämningen, såvida proceduren inte avser en könsbunden genetisk sjukdom.

Att stifta en ny lag är inget ovanligt sätt att "lösa" problem i Indien. Det har man gjort för att försöka komma tillrätta med hemgifter och bröllopskostnader. En brud i medelklassen måste ha med sig sin hemgift på 30 000 eller 40 000 kronor till sin nya familj. I den välsituerade övre medelklassen är en bil eller en fastighet ingen ovanlig hemgift. Lagstiftningen har inte ändrat något; anspråken från männens familjer växer.

Missbruket av fosterdiagnostik är ett medelklassfenomen. Hemgifterna är naturligtvis ett viktigt skäl till att man inte vill ha för många flickor. Ett annat skäl är att flickorna inte bidrar lika mycket till familjens ekonomiska försörjning som pojkarna. Detta senare skäl antyder att könsbestämning kan vara en frestelse även för befolkningsgrupper som står utanför det hinduiska hemgiftssystemet.

Det är slående hur det nyaste nya inom den reproduktionsbiologiska teknologin när Indien lika snabbt eller snabbare än Sverige. Under de senaste åren har svenska gynekologer testat korion-biopsi, en fosterdiagnostisk metod som ger utslag mycket tidigare i graviditeten än amniocentés. Istället för att leta efter celler i fostervattnet tar man ett vävnadsprov från moderkakan. Ett stort antal kliniker i Bombay, Punjab och New Delhi lär redan erbjuda indiska kvinnor under-

sökningen.

I ett par decennier har det av och till också gjorts försök att direkt påverka vilket kön avkomman får. 1986 ställde gynekologen R Iizuka vid Keio-universitetet i Tokyo till med stort rabalder, när det uppdagades att han demonstrerat en sådan metod för många av sina kollegor och att 60 av dem använt tekniken i sin praktik.

Även indiska gynekologer och laboratorier erbjuder denna behandling. Kvinnan slipper genomgå en abort men måste underkasta sig artificiell insemination. Spermier som bär X-kromosomer ger upphov till flickor, medan Y-kromosombärande spermier ger pojkar. X- och Y-spermierna har olika vikt. Man kan skilja dem åt genom att centrifugera sädesvätskan. Enligt Iizuka är tillförlitligheten för att producera en flicka 95 % och en pojke 85 %.

Det är sannolikt bara en tidsfråga innan man kan separera sädesvätskan med en tillförlitlighet som närmar sig 100 %. Nästa steg är kanske ett kemiskt ämne som införs i slidan före samlag. Då är metoden inte mycket besvärligare än vanliga preventivmedel och mogen för hemmabruk.

Konsekvenserna kan bli djupgående och få en global omfattning. Utvecklingen i Indien kan ha en avgörande betydelse för vår framtid.

Göran Frankel

AIDS-kontroll

I Indien råder ett kärvt klimat för utlänningar. Rädslan för AIDS har lett till att myndigheterna infört HIV-test där afrikanska studenter blivit utpekade.

Skräcken för AIDS kan förlama turismen. Vid gränskontrollerna avkrävs resenären ett "AIDS-pass" som visar att vederbörande genomgått HIV-test och befunnits vara negativ. Ett tjugotal länder har redan infört vissa restriktioner eller överväger att göra detta. Det framgår av en sammanställning i Kampen mot AIDS nr 6/88 som utges av socialdepartementet.

Bland de tjugo länderna finns Belgien, Västtyskland, Sovjet, Bulgarien, USA, Kuba, Irak, Saudiarbien, Kina - och Indien.

Här är några exempel på hur det kan se ut där kraven är som hårdast. På Kuba måste alla utlänningar utom turister genomgå HIV-test. I Sovjet måste utlänningar som stannar längre än tre månader testas om de kommer från länder där AIDS är vanligt (bl a Sverige). Sovje-

tiska medborgare som bott mer än en månad utomlands måste också testas. I Irak godkänns inte utländskt HIV-test. Utlänningar måste testas på irakiskt sjukhus inom fem dagar efter ankomsten.

För Indien gäller att alla utländska studenter HIV-testas inom en månad efter ankomsten och utvisas om de är HIV-positiva. Övriga utlänningar som vill stanna i mer än ett år måste också testas.

Sydasiens länder har undersökt hur andra länder i regionen ställer sig till detta. Inga restriktioner har införts i Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka eller Nepal. I ett av dem, Sri Lanka, har det förekommit offentlig debatt i saken. Ett litet frågetecken vill vi också sätta för Nepal, eftersom visum för en månad utfärdas av konsulatet i Stockholm. Vilka regler som gäller för längre vistelser visste man inte.

I Indien aktualiserades AIDS-problemet i februari förra året. Då krävde myndigheterna att alla utländska studenter i landet skulle låta sig HIV-testas. Den som vägrade skulle inte få tillstånd att delta i de förestående examinationerna. Samti-

digt spred sig ryktet att sex studenter i Jabalpur (Madhya Pradesh) och tre studenter i Quilon (Kerala) hade upptäckts vara infekterade och skulle deporteras.

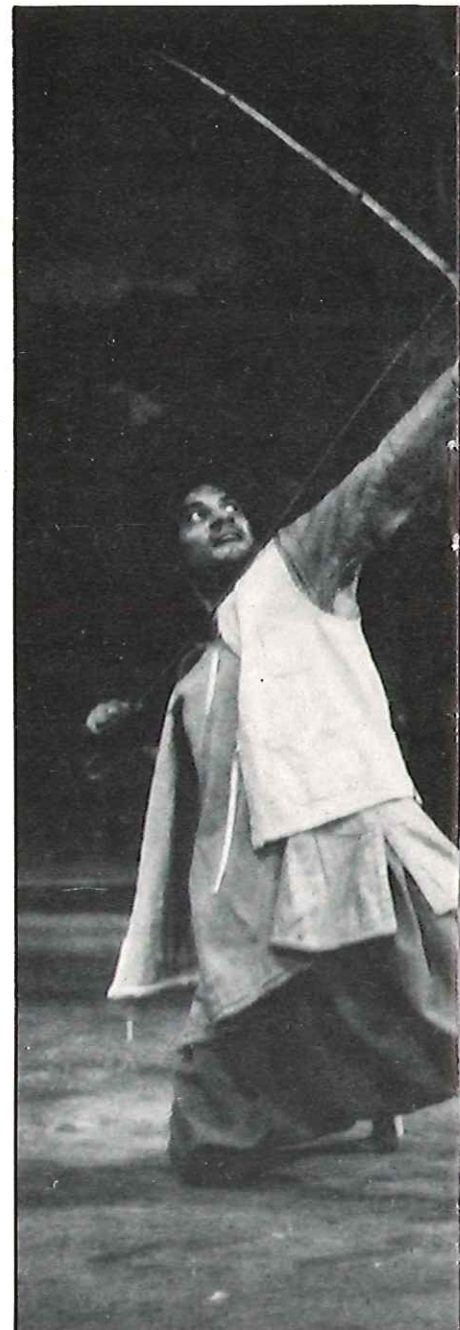
Reaktionen blev våldsam bland de utländska studenterna, inte minst bland afrikanerna som kände sig utpekade och ansåg sig vara utsatta för rasdiskriminering. De diplomatiska förvecklingarna lät heller inte vänta på sig. Indiska ambassadörer i afrikanska länder varnade utrikesdepartementet för den negativa publicitet åtgärderna fick där.

Hälften av alla utländska studenter i Indien är afrikaner. Av 1 127 testade studenter befanns elva vara infekterade. Av dessa var sex kenyaner, fyra tanzanier och en från Malawi.

Myndigheterna försvarar sig med att det inte spelar någon roll från vilket land studenten kommer. Alla måste testas. Men samtidigt begick man misstaget att både publicera namn och nationalitet på de HIV-infekterade.

Göran Frankel

Mahabharatas universum ryms i en gas klocka

I mars uppfördes Peter Brook's teaterversion av det väldiga indiska Mahabharata-eposet i ett utrymt gasverk i Köpenhamn. Brook har mycket speciella krav på scenrummet; världspremiären skedde i ett nedlagt stenbrott i Avignon 1985. Några fler föreställningar i Skandinavien är inte att räkna med, eftersom inga andra scener än gasverket tillfredställer Brook. Göran Frankel förmedlar intryck från föreställningen, berättar om eposet och intervjuar skådespelare.

Består inte universum till 99% eller mer av gas?

Tag då detta universum, komprimera det och stoppa in det i gasklockan på Östre Gasvaerk i Köpenhamn. Trycket blir högt, temperaturen stiger: när som helst kan dånande nukleära eldar tändas.

PÅ ÖSTRA GASVAERK har jag sett universum födas och åldras i *Jean-Claude Carrières* version av det indiska eposet *Mahabharata* och i regi av de världsberömda regissören Peter Brook. Någon kritiker har utnämnt föreställningen till "århundradets teaterhändelse". Någon annan har med ironisk reservation kallat den "världsdramatikens supertanker". Föreställningen var tio timmar lång och biljettpriset 715 danska kronor. Precis som vid en längre indisk tågresa frestar det på bakdelar och ben. Man bör ha med sig både sovsäck och matkorg.

För Brook är det viktigt hur själva teater-

rummet ser ut. Hans Mahabharata hade världspremiär i ett stenbrott i Avignon under den indiska kulturfestivalen i Frankrike 1985. Om det uttjänta gasverket i Köpenhamn har han sagt att det är en av Europas mest spännande scener.

SCENERIET BETONAR vår gemensamma arvslott: naturens grundelement. Här finns ett stampat golv av röd lera, en 25 meter lång damm, den väldiga rymnden. Och eldarna, ett element som spelar en framträdande roll i uppsättningen. Lägereldarna, templens oljelampor, de militära expeditionernas facklor, ritualernas och magins brinnande cirklar. När dramat kulminerar i det stora kriget, ligger världen insvept i ett överkligt dis.

Ofta faller ljuset in från sidan, och de agerande kastar suggestiva skuggor på gas-

*Lektion i bågskytte.
Ännu har Bharat-
ättlingarna inte vänt
vapnen mot varandra.*

verkets härjade tegelväggar. Teater är illusion och har något gemensamt med hinduisk världsuppfattning. Eller kanske är vi fjättrade i Platons grotta. Vi kan inte se idéernas strålände rike utanför grottöppningen, bara deras skuggor på väggarna.

EVIGHETEN ÄR DET YTTERSTA fångelset. Evigheten kräver murar.

Mahabharatas författare Vyasa frågas ut av ett barn, en antydning om hur ödmjukt vårt förhållningssätt bör vara till eposets uråldriga visdom. Illusionen är lustfylld. Barnet har roligt. Men illusionen övergår gradvis i fasa, och det skrämde barnet upptäcker att Vyasa inte längre har kontrollen över sitt diktverk.

Peter Brook blandar det poetiska och det burleska, det komiska och det tragiska, det höga och det låga. Bhima, en av Panda-

vabröderna, har dräpt Duhsasana. Duhsasana har skymfat Bhimas hustru. Bhima har lovat att i hennes åsyn dricka Duhsasanas blod. Han sätter tändarna i dennes bröst. Scenen är så makaber att den endast låter sig fullbordas i ett medvetet västgötaklimax. Bhima drar ut en ynkelig röd tygtråd som inte ens skulle kunna vara övertygande som kyckling-aorta.

DET ÄR EN VACKER föreställning. Vackra kläder och koreografiskt intrimmade rörelser och uppställningar. Rekvisitan är sparsmakad och lämnar mycket åt åskådarnas fantasi. Stridsvagnen reduceras till ett hjul som rullas likt ett tunnband. Pilbågen är ofta bara en käpp.

Det sätt på vilket publiken reagerade måste sägas vara ett mycket gott betyg åt Brook. Den var ung och förmodligen van vid Holly-

wood-filmens hetsiga tempo och övertydliga berättarkonst. Men den satt som trollbunden. Knappast någon fick nog och lämnade föreställningen. Ytterst få sprang ut för att avlägga toalettbesök utom i pauserna. Detta trots att man snabbt kom underfund med att man då måste köa.

ÄVEN DENNA RECENSENTS reaktion är anmärkningsvärd. Han lider av teaterfobi och föredrar att gå på bio. Han är nämligen rädd för att skådespelarna ska glömma replikerna och att tiljorna ska knarra för mycket. Men lergolv är underbart trygga.

Var det "århundradets teaterhändelse"? Mina teatererfarenheter är alltför bristfälliga för att jag ska våga ha någon åsikt om det. Låt mig bara konstatera att supertanken aldrig var i närheten av att gå på grund.

Göran Frankel

Det var en gång. Det är. Och det skall alltid bli.

Det var en gång ett blodigt slagfält för tre eller fyra år sedan. Striden rasade i 18 dagar, och till slut var marken täckt av en blodig sörja som gjorde det nästan omöjligt för hästarna att dra stridsvagnarna.

Korpar och gamar slog med svarta vingar i de kväljande likdunsterna, och gråtande änkor och mödrar sökte de sina bland kropparna. Ibland flydde de hals över huvud, ty demonerna hade lockats till slagfältet och frossade nu på soldaternas kvarlevor.

Slagfältet hette Kurukshetra. Där kulminerade en släktfejd som beskrivs i det indiska eposet Mahabharata. Som all stor myt förtjänar det ett eget tempus. Ett evighetstempus. Det var en gång. Det är. Och det skall alltid bli.

GREKLAND HAR ILIADEN och Odysseen. Indien har Mahabharata och Ramayana. Ramayanas hjälte är stadd på resande fot och kan föra tankarna till Odysseus. Mahabharata liknar Iliaden, för där är ett krig huvudpersonen. Kvantitativt sett förhåller sig dock Iliaden till Mahabharata som åsnan till elefanten. Mahabharata består av cirka 100 000 dubbelradiga verser — en textmassa som är sju gånger så stor som Iliaden och Odysseen tillsammans.

"Det som inte finns i Mahabharata existerar inte", heter det i ett sanskrit-ordspråk. Påståendet hade varit trivialt om det bara syftat på det väldiga formatet.

Men ordstävets vill antyda något om djupet. Ty det tog tusen år, innan händelserna i Mahabharata skrevs ner; de jäste i miljontals medvetanden, de befruktade och befruktades. Inte förrän några hundra år före eller efter Kristi födelse nedtecknades de.

DEN BLINDE DRITARASHRTRA är kung av Hastinapura och har hundra söner kallade de hundra Kauravas. Dritarashtra har efterträtt sin bror Pandu som fick fem söner. Alla tillhör den mytiska Bharatätten som gett det moderna Indien dess namn (Bharat).

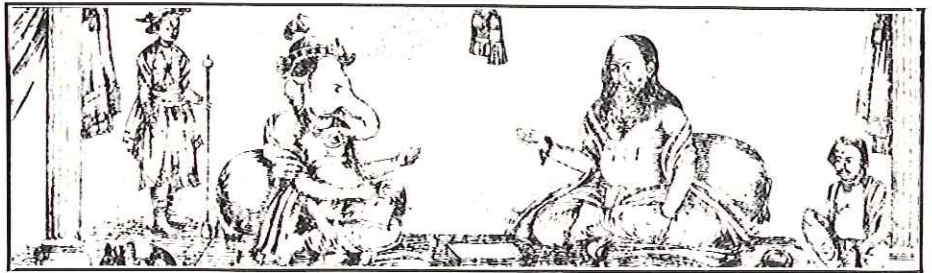
Kauravas ledare Duryodhana är miss-tänksam mot de fem Pandavas. Miss-tänksamheten övergår så småningom i hat och stämplingarna mot Pandavas liv. Bland annat låter han bygga ett palats åt dem som bara består av vax, fett och andra lätt-antändliga ämnen. Men när palatset brinner ner, har Pandavas satt sig i säkerhet.

SENARE SKÄNKER DEM Dritarashtra en del av sitt kungadöme. De bygger en egen huvudstad, Indraprastha, och har snart överglänt Kauravas i ära och ryktbarhet. Då utmanas den äldste Pandavan, Yuddhishthira på tärningsspel av Kauravas. Det börjar som en lek men slutar med katastrof. Yuddhishthira spelar bort såväl kungadömet som

Det var en gång...

brödernas gemensamma hustru Draupadi. Pandavas tvingas gå i landsflykt. De har förbundit sig att vistas tolv år i skogen. Det trettonde året måste de hålla sig dolda. Om de upptäcks under det året, väntar ytterligare tolv år i exil. Och så vidare.

I SKOGARNA MÖTER Pandavas diverse övernaturliga väsen och lyssnar till skogseremiternas sedelärande berättelser. De rustar sig också för den strid som tycks oundviklig, när de återvänder från landsflykten. En av dem, Arjuna, lär sig krigskonst av själva guden Shiva. Arjuna är inte den

Den vise Vyasa dikterar eposet för elefantguden Ganesh.

ende som lär sig behärska gudomliga vapen av sådan oerhörd kraft att de kan ödelägga hela världen. När domedagen randas i Mahabharata, finns sådana vapen på båda sidor — symbolladdat faktum som leder tankarna till våra dagars kärnvapen hot.

PANDAVAS FÖRSÖKER undvika katastrofen genom fredsförhandlingar, men Kauravas slår dövörat till: "inte en nålspets land" tänker de skiljas från. Och så strömmar arméerna ut på Kurukshetra som floderna väller ut i havet. Men när Arjuna blir varse hur många vänner och släktingar som finns i fiendens led, grips han av förtvivlan och kastar sina vapen. Det var just denna episod som var Peter Brook's inkörsport till Mahabharata. För 20 år sedan satte han upp "US", en pjäs om en vietnamsoldat som vägrar strida. En indisk vän såg pjäsen och berättade för Brook om det stora Bharat-kriget.

Arjunas stridsvagnsförare är guden Krishna, och denne övertygar honom om att han måste fullgöra sin plikt som krigare.

I EN BLÄNDADE vision visar sig också Krishna för Arjuna med "tusen ögon, tusen munnar, tusen armar" — som ett med världsallett. Den här delen av eposet kallas Bhagavadgita och är särskilt älskat av indierna. Även det moderna Indiens förgrundsgestalter — till exempel Mahatma Gandhi —

har hämtat inspiration från "Gita".

Det är "den goda sidan" som till slut segrar (varför jag använder citationstecken ska snart framgå). Kriget beskrivs detaljerat och är fullt av mirakulösa händelser och gudomlig intervention.

Ett exempel på det är hur den store hjälten Bhisima får en krigares önskedöd. Han blir så genomborrad av pilar att han skonans från den yttersta skymfen att ligga död på marken. på sin bädd av pilar vilar han några tum högre upp. När han klagar över törst, skjuter Arjuna en pil i marken, varpå en fontän mirakulöst bryter fram och fuktar Bhisimas strupe.

MORALEN I MAHABHARATA är en stoisk krigarmoral. Våra handlingar kan inte alltid förändra världen, men de förändrar alltid oss själva. Därför måste vi uthärda.

Hederns bud är stränga och ter sig ibland absurda för en 1900-talsmänniska. Före slaget tågar Yuddhishthira över till fiendesidan. Där finns hans lärare Bhisima, som han måste betyga sin vördnad, innan han kan

slå ihjäl honom.

Eller ta budet att det är ovärdigt att vägra någon en gåva. Karna blir ombedd att skänka bort sin bröstplåt och sina öronringar. Kruket är att Karna, som är solens son, är född med bröstplåt och öronringar. Han måste skära loss dem — och gör det.

I moralen finns inbyggda motsägelser, som att frukten av rätt handling inte alltid är god. den är en del av den dramatiska dynamiken i Mahabharata.

Men eposet har också en annan motor, en psykologisk realism som passar vår tid.

— **INGEN DYGDIG MAN** är stark nog att leva i dygd vid varje tillfälle. Inte heller är någon syndare så dålig att han alltid lever i synd, säger eposets författare Vyasa.

Om det finns något helgon i Mahabharata, så är det Yuddhishthira. Han följer spelreglerna och håller tillbaka sina bröder — det spelar ingen roll hur skymfede de blivit, de måste vänta i tolv år innan de kan utkräva sin hämnd. Men Yuddhishthira har en svaghet. Han är hemfallen åt speldjävulen. Han spelar bort både ägodelar och heder och har därmed själv stor skuld i kriget.

— Hur kunde du? frågar de andra en gång.

Eller i Tempus Evighet: Hur kunde du? Hur kan du? Hur skulle du kunna?

Göran Frankel

— Vi har lärt oss något av Mahabharata som människor. Vi har lärt oss ställa frågor om oss själva och vårt eget ursprung.

Det säger två av skådespelarna i Mahabharata-uppsättningen — en japansk buddhist och en polsk katolik. De är med i ett stort internationellt äventyr. Det finns sjutton nationaliteter bland ensemblens trettioen skådespelare.

Det kan vara värt att notera att intervjuerna gjordes var för sig och att ingen således visste vad den andre svarat. En kort presentation:

Yoshi Oida från Japan. Kom första gången till Europa 1986 för att spela i Brook-upsättningen av Shakespeares Stormen. Har sedan dess ömsom varit skådespelare hos Brook, ömsom registrerat en egen trupp. Oida spelar bågskyttemästaren Drona som står på Kauravas sida.

Andrzej Seweryn från Polen. Kom till Frankrike 1980 efter att i många år ha arbetat på en och samma scen i Polen. Har gjort sex filmer med den polske regissören Wajda och har också arbetat under en rad kända franska regissörer. Guldbjörnen i Berlin som bästa skådespelare 1980 och en gång Oscars-nominerad. I den fransk-språkiga versionen av Mahabharata spelar Seweryn den onde Duryodhana. Nu spelar han Yuddhisthira.

Inga färdiga lösningar

— Hur upplever du Peter Brook som regissör?

Oida: — Han är faktiskt en man som inte pratar så mycket. Han väntar till skådespelaren anländer dit han vill ha honom. Han talar aldrig filosofi; han koncentrerar sig på det teatertekniska. Ibland har han ju kritiserats för att inte komma med klara budskap. Det finns inga färdiga lösningar för Peter. Han överlämnar åt publiken att själv ta ställning.

— Om Peter Brook skulle spela en roll i Mahabharata som överersstäfande med hans egen karaktär, vilken roll skulle du föreslå?

Oida: — Krishna! Han är mångfacetterad precis som Krishna: lekfull, listig, ibland våldsam.

Seweryn: — Krishna! Vi har aldrig diskuterat det här, men jag är säker på att vem du än frågar i ensemblen får du samma svar. Fast man kommer kanske att anföra olika skäl. Min motivering är att han är självständig. Att han på ett gudalikt sätt är ansvarigt inför sig själv. Missförstå mig inte. Jag menar något positivt, inte att han är självtillräcklig eller självsvåldig.

Likbålet

— I förberedelserna för Mahabharata ingick ett besök i Indien. Kan du berätta något om dina intryck?

Alla lär av Mahabharata

Två skådespelare, Andrzej Seweryn och Yoshi Oida. Den ene polack, den andre japan. Den förste katolik, den andre buddhist. Båda tycker sig ha något att lära av Mahabharata. Foto: Göran Frankel.

Oida: — Benares gjorde ett djupt intryck på mig. På kvällen färdades vi uppför floden. Jag såg ett brinnande likbål. I buddhistisk filosofi är de fem elementen viktiga och de fanns alla där. Jordan. Vattnet. Elden. Röken. Och runtom välvde sig tomheten, kvällshimlen.

— När jag säger att jag är buddhist menar jag egentligen att mina föräldrar var buddhister. Jag är själv inte aktiv buddhist och har mycket svårt att tro på reinkarnation. Men när jag såg hur rökpuffarna bildades och upplöstes, bildades och upplöstes i den stilla kvällshimlen, ja då förstod jag varför människor kan tänka sig reinkarnation.

Seweryn: — Jag har varit besatt av två bilder, två upplevelser som förföljer mig i månader. Den ena var en ström av människor konstant i rörelse likt vattnet i en flod. Den andra var en märklig upplevelse vid ett tempel, där vi ägnade oss åt dramatikövningar. Peter uppmanade oss att gå in i en skog nära templet och hämta något. Någon kom med löv, någon med en kvist, någon med en hand-

full jord. Vi lade allt i en hög mitt bland oss och fortsatte med nästa övning. Vi slöt ögonen. När jag öppnade ögonen, fick jag se en indisk kvinna som kommit fram till högen. Hon föll på knä framför den och tillbad den. Jag har fått en kristen uppfostran, och man brukar säga till mig: "Gud finns överallt". Men det här är första gången jag sett någon handla som om Gud finns överallt.

Ett nummer större

— Har du på något sätt påverkats som människa av att spela Mahabharata?

Oida: — JA! Precis som jag hoppas att dramat ska få publiken att ställa frågor till sig själv har det fått mig att ställa frågor. Personerna i Mahabharata är ett nummer större än vanliga människor. De är ju söner till gudarna, till vinden, till solen. För att kunna spela dem, måste jag själv bli större

Seweryn: — Det har fått mig att djupna, att ställa fler frågor om mig själv och mitt ursprung. Jag är och förblir katolik. Jag tycker mycket om Bhagavadgita med dess hisnande vision av det gudomliga. Men Krishna kan aldrig bli för mig vad Kristus är. Gott och ont är något relativt i hinduismen.

Jag kan inte förlika mig med en gud som likt Krishna ljuger, bedrar och mördar om det passar hans syften.

— Hur är det möjligt för sjutton nationaliteter — var och en från sin kulturtradition — att arbeta sig samman och ha en gemensam syn på Mahabharata?

Oida: — Det är möjligt, därför att Mahabharata liksom Shakespeares verk är så universellt. Tänk på min landsman Kurosawas filmatisering av Shakespeare-dramer! Men jag ska erkänna att jag har större svårigheter varje gång jag ska spela Shakespeare än jag har haft med Mahabharata. Jag är asiat, och vi asiater har mycket gemensamt.

Pyramid och horisont

— Jag tror att de kulturella skillnaderna inte var så stora om man går tillräckligt långt bakåt i tiden. Men något hände i Grekland. Människor började tänka i termerna orsak-verkan. Världen blev en pyramid med Gud i spetsen som den första orsaken. Det är det vertikala tänkandet. I Asien dominerar det horisontella tänkandet. Gott och ont är sidor av samma sak, och det mänskliga gränsar till det gudomliga.

Seweryn: — Jag har väl delvis redan svarat på frågan. Men låt mig ge ytterligare ett exempel. Den polska romantiken på 1800-talet ledde till en serie fantastiska dramer som jag älskar men som tyvärr ännu inte finns översatta till andra språk. Hjältarna i dessa dramer påminner mig om Yuddhisthira. De var inte koncentrerade på sig själva, de brydde sig om mer: sin gud, sitt land, sin familj.

Göran Frankel

Gränsbråket i Himalaya

Gränsen mellan Kina och Indien kom under 1987 återigen att bli föremål för rubriker i världspressen. 25 år efter gränskriget i Himalaya 1962 är dessa otillgängliga bergstrakter fortfarande en källa till osämja mellan Asiens två väldigaste nationer.

Stridigheterna gäller i första hand Arunachal Pradesh, som Rajiv Gandhi i februari -87 upphöjde från unionsterritorium till fullvärdig delstat. Kinesiska protester har följts av indiska anklagelser om kinesiskt intrång. På ömse sidor om gränsen har nu stora truppsammansdragningar gjorts.

Tomas Lindblad ger här en historisk bakgrund till konflikten.

Att Indien och Kina idag fortfarande träter om gränserna kan tyckas oförklarligt. I de flestas ögon är det otvivelaktigt så att Kina är den aggressiva parten, och indierna försvarar sig så gott man förmår. I väst har man aldrig tvekat om den saken. Men konfliktens historia visar på en annan sanning. Som i så många andra länder i tredje världen ligger orsaken i oförmågan att komma tillrätta med det koloniala arvets förbannelse.

De gränslinjer som dispyten gäller är helt och hållet dragna av Indiens brittiska härskare under 30- och 40-talen. Redan under 1800-talet hade engelsmännen börjat fundera på gränsjusteringar i norr, men det var under 30-talets orosår som de passade på att ta för sig i Himalaya. Motivet var att möta eventuella hot mot Indien från Japan i öst och Sovjet i väst.

MacMahonlinjen

Historien bakom nordöstgränsens, den så kallade MacMahonlinjens tillkomst är betecknande. Denna linje drogs upp år 1914 i samarbete med Tibet, utan Kinas vetskap. Den nya gränsen hamnade ca 10 mil längre norrut, och skapade det område mellan Brahmaputras dalgång och Himalaya, som idag kallas Arunchal Pradesh.

Linjen kom till genom en rad diplomatiska finter för att hålla de andra intresserade makterna, Kina och Ryssland, utanför affären. Men politikerna i London blev inte helt för-

tjusta i diplomaternas framgångsrika arbete. Gränsförslaget godkändes inte. Området var inte tillräckligt viktigt för att riskera internationella förvecklingar, nu när världskriget stod för dörren. Indiens norra gräns fick ligga kvar strax norr om Brahmaputra i 24 år till.

Förfalskat tryckår

Det dröjde till 1938 innan MacMahonlinjen kom att ristas in på kartorna. En självständig ämbetsman på Indian Foreign Office i Delhi, Olaf Caroe, upptäckte det bortglömda förslaget i sina arkiv. Han insåg att här fanns möjligheter att utöka kejsardömet. Caroe reste till London och lyckades övertala nyckelpersonerna på utrikesdepartementet att ändra i dokumenten. Som politisk idé var MacMahonlinjen en död häst. Men nu var det ämbetsmännen, och inte politikerna, som axlade den vite mannens börda.

Det avtal som behandlade gränsen från 1914 stod tryckt och bevarat till eftervärlden i den auktoritativa avtalssamlingen "Aitchison's Treaties" från 1929. Caroe och hans förtrogna såg nu till att dra in samtliga exemplar av boken och lät förstöra dem. En ny upplaga redigerades fram, där MacMahonlinjen presenterades såsom godkänd i avtal med Tibet och Kina. Den nya boken försågs med det falska tryckåret 1929, och fick ersätta den gamla på bibliotek och kanslier. Hela operationen utfördes naturligtvis i största hemlighet, för att hålla pressen och avundsjuka utländska makter ovetande.

Det indiska kartverket instruerades att ändra på kartorna och den gräns som Indien idag försvarar fick sitt kartografiska uttryck 1937. Och medan regeringar kom och gick i London bestod kartan. 1947 ärvdes den av det självständiga Indien.

Kinesiska trupper utrymmer de nordvästra områdena som de lade under sig vid höstoffensiven 1962.
Foto: Scandia Photopress

På liknande sätt utvidgades Indiens gränser i nordväst. Det omstridda territoriet mellan kinesiska Xinjiang och Ladakh hamnade innanför Indiens gränser för första gången på officiella kartor 1945. Även denna gränsreglering skedde under Caroes ämbets-tid.

Ärvda kartor

1947 var det slut på imperiet. Caroe reste hem för att bli adlad och indierna fick själva ta hand om sina gränsproblem. Den indiska regeringen bestämde sig tämligen omgående att stå obönhörligt fast vid de gränser man ärvt av britterna. De fick stöd av den världsopinion som på den tiden var den enda som räknades — den i väst. Alla kartor över Indien — såväl i Europa som i USA och FN — förlitade sig på brittisk expertis och brittisk standard. De var ju de oförvitliga experterna. Från och med 40-talet visade de flesta internationella kartverk de nya "förbättrade" gränserna.

Kinas inställning till gränserna var klar. De var olagliga imperialistiska konstruktioner, uppdragna på Kinas bekostnad. Sådana gränser, hävdade kineserna, måste förhandlas om mellan de fria och självständiga

staterna, utan inblandning från kolonialmakterna. I Indien var man oförmögen att se annat än kinesiska expansionsplaner. Detta trots att Kina ingick vänskapliga och relativt generösa gränsavtal med både Nepal och Burma under 50-talet. Zhou Enlai klargjorde även för Nehru att Kina var berett att godkänna MacMahonlinjen, bara man fick ett ordentligt avtal och respekt för sina krav i nordvästsektorn. Men Indien vägrades att förhandla om inte Kina från början erkände de indiska kartkraven.

Veda-böckernas "bevis"

Indiens historiker utarbetade "bevismaterial", där man med hjälp av Veda-böckerna påvisade att de omstridda territorierna varit indiska i över 2000 år. Sir Olaf Caroe skrev pro-indiska artiklar på sin ålders höst hemma i England. En indisk historiker skickades på regeringens uppdrag till London för att utreda gränsernas historiska bakgrund. När han avlade rapport 1956 kunde han konstatera att Indien hade rätt på alla punkter.

Det är inte känt vilka papper engelsmännen lät honom ta del av, men hans rapport lär ha haft stort inflytande på Nehrus be-

slutsamhet att försvara de omstridda gränserna.

Det var just denna slutsamhet som till slut tvingade Indien att dra i krig. Det envisa hävdandet att Kina utövade aggression, och den lika envisa vägran att förhandla lämnade inga andra alternativ. Beslutet att "kasta ut" kineserna fattades med uppmuntran från framför allt USA, som välkomnade möjligheten att ge kineserna en näsbränna efter Korea. Men krigståget slutade i katastrof och nationell förödmjukelse. Kina kunde ha startat en invasion av Indien. Ledarna i Peking ville emellertid visa att man menat allvar med sina tidigare förslag. De behöll de områden de var intresserade av i väst, men lämnade tillbaka allt erövrat territorium söder om MacMahonlinjen. Därefter inbjöd man till förhandlingar. Indien vägrade.

"Vem kan man lita på?"

Så uppstod det dödläge som råder än idag. Alla kartor över praktiskt taget hela världen visar Caroes gränser, med ett indiskt område som befinner sig "under kinesisk kontroll". Gränsfrågan blev ett öppet sår, som aldrig tillåtits läka, och som har hindrat ett normalt umgänge mellan de två länderna. Det är fullt möjligt att hela konflikten kunde ha undvikits om Indiens regering hade visat mer tillit till sina kinesiska grannar är till sina forna kolonialherrar.

Tomas Lindblad

Indiska kvinnor ingående i hemvärnet under träning hösten 1962.
Foto: PRESSENS BILD

Khalilullah Khalili död

Afghanistan-Nytt, Svenska Afghanistankommitténs tidskrift, blir bara bättre. Förutom initierade reportage inifrån Afghanistan i varje nummer berättas i senaste numret, 1/88, att den framstående afghanske poeten Khalilullah Khalili avled i sin pakistanska exil 80 år gammal i fjol. Khalili, som SYD-ASIEN presenterade i nr 2/85, var den siste giganten i raden av persiska klassiker som Nizami, Saidi och Sanai. Intressant i Afghanistan-Nytt är också nyhetsnotiserna, som innehåller uppgifter från sovjetiska massmedia. Afghanistan-Nytt ingår i medlemskapet i Afghanistankommittén som kostar 125 kronor. Postgiro 64 23 90-9.

MURAR TALAR VÄGGAR SJUNGER

Om Calcuttas vitala politik

Calcutta är en döende stad, sa Indiens premiärminister Rajiv Gandhi.

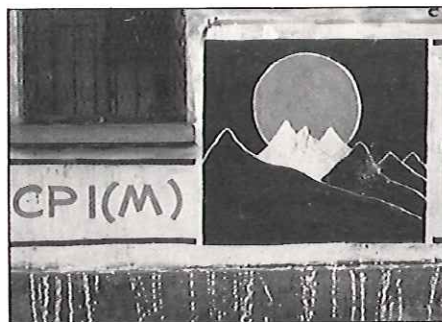
Vid första anblicken tycker man att han har rätt. Två gånger tidigare kom jag till Calcutta, fast jag bara passerade genom 1959 och 1964. Passerade genom ett helvete på jorden, var mitt intryck. Oändlig fattigdom och nöd. Människor som låg och dog på gatan.

Jag minns särskilt ett slokande demonstrationståg som drog genom gatorna. Det var ordnat av myndigheterna själva, förklarade en student. Man ville ge de förtyvlande ett intryck av att något trots allt rörde sig. Detta gjorde det hemskaste intrycket på mig som en bild av djupaste uppgivenhet. "Calcutta är processionernas stad", sa Rajivs morfar, Pandit Nehru. Det var på hans tid, och Calcutta var djupt nersjunket i eländet med flyktingsmiljonerna efter Bengalens delning 1947.

DENNA GÅNG var det intryck som mötte mig om möjligt ännu mera deprimerande. Vi kom till Calcutta under svåra översvämningar i oktober 1986. I denna stad med ändlösa slumområden av vilka många är lågt belägna och odränerade och där ständigt nya flyktingfamiljer från Bangladesh sover på gatorna, hade människor fått allt de ägde genomdränkt. Detta händer varje år under monsunregnen. Överallt hängde blöta, urblekta klädrasor som människor desperat försökt torka mellan regnen. Stank av förruttelse. Calcutta tedde sig verkligen som en stad utan hopp.

Handen, symbolen för kongresspartiet.

CPI(M) valpropagerar med konst, en röd sol går upp över bergen.

Första tecknet på att någonting nu var radikalt annorlunda fick jag en av de första dagarna. En organisation knuten till det ledande partiet i Västbengalens vänsterfronts regering, CPI(M), hade utlyst en kulturafon. Den skulle handla om hur teater, sång, dans och konst hade använts i kampen. Först i den nationella frihetskampen mot britterna. Och sen i den sociala och politiska kampen. Eftersom det var just detta som jag kommit till

Calcutta för att göra en TV-film om förväntade jag mig att få en värdefull bakgrund där. Men mötet inställdes. Alla var ute och deltog i organiserandet av hjälpen till de värst översvämningsdrabbade. Jag förstod att man inte längre ägnar sig åt att dölja verkligheten med låtsasdemonstrationer.

MONSUNREGNEN DROG bort. Solen torkade explosionsartat snabbt upp vattenmassorna. Gytthan byttes i kvävande dammoln. Jag började tränga in i den otroliga paradox som Calcutta utgör. Jan Myrdal skriver om den i sin Indienbok. Han hade brukat den sedvanliga klichén om Calcutta som misärens hemort på jorden och fått kritik. Han rättade sig. Calcutta är ett av världens intellektuella centra.

Det är t.ex. en stad med ett otroligt teaterintresse, ett sjudande teaterliv och en lidelse för poesi. En gång var det den indiska filmens Mecka, men kapitalet har numera flyttat till Bombay och Madras och leder världens största filmindustri ut i en blomstande, allt djupare kulturell misär. Calcutta är det kritiska nålsögat för konstnärer och författare. Accepteras de inte där har de svårt att slå igenom i övriga Indien.

JAG GICK på teater och besökte några av de ledande teatermänniskorna, bl.a. Utpal Dutt och hans hustru Sovar Sen. Jag såg andra sidor av teaterlivet, satt t.ex. i juryn i den årliga teatertävlingen i en av skolorna. Genom Demokratiska författares och konstnärers förening och IPTA, Indiska Folkets Teater, fick jag kontakt med fria teatergrupper. Bara i Västbengalen finns ca 3 000 teatergrupper, de flesta av dem politiskt aktiva.

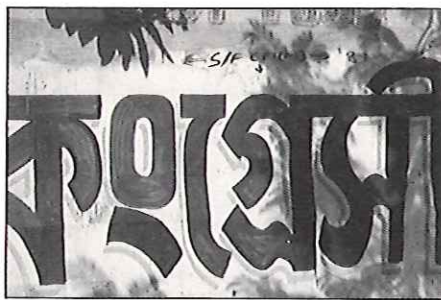
Det privata och det offentliga gaturummet: bland familjen, foton och gudabilder gör en partilös valkandidat reklam för sig själv.

— Det var bra att du kom ut nu i oktober, sa de som jag ville filma. Om några månader är det val och snart kommer vi att arbeta dygnet runt med att gå ut och spela för folket.

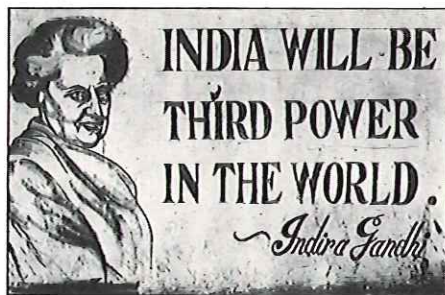
SMÅNINGOM FÖRSTOD jag att det paradoxala i Calcutta går djupare än till motsättningen mellan nöd och intellektualism. I denna stad med till synes oöverstigligen svårigheter finns en brett förankrad politisk kultur, en konst i förändringens och kampens tjänst, som har få motsvarigheter. Författaren Günter Grass hade samma höst som vi reste till Indien meddelat att han av djupaste leda vid det västtyska politiska och kulturella livet för en tid ämnade gå i landsflykt — till Calcutta. Jag insåg att det var till denna levande paradox han flydde.

Hunnen så långt läste jag i en tidning Rajiv Gandhis dödförklaring av staden. Det var bara ännu ett led i Kongresspartiets valpropaganda, det insåg jag. Liksom de ständiga nålsticken, elavbrotten och de nedlagda fabriker och de andra sabotagen med vilka New Dehli försökt underminera vänsterregeringen i Västbengalen.

ÄNDÅ VÄR dödförklaringen så absurd att den fick mig att ta kameran och gå ut till motbevis. Hur kan en stad vara döende när redan husväggarna lever? Lever i ett oavbrutet dynamiskt samtal om människornas villkor. När murarna talar, väggarna sjunger och pratar och inte en kvadratmeter håller tyst. Överallt argumenterar partier, grupper och enskilda oberoende politiker med symboler och teckningar och med texter i en kalligrafi som för det mesta är visuellt skön som abstrakt måleri.

"Den som är kongressanhängare"

Indira lovade stort...

Deras politiska slogans blandar sig med väggmålade reklam och bioplatat och med en privat bildvärld. På mina nattliga vandringar genom gatorna och strövtåg i gryningstimmarna hade min uppfattning om livet på trottoarerna blivit precisare. Här finns en tolerant samexistens mellan de utfattiga och de som har en tryggad tillvaro. En del av dem som sover på gatorna är bofasta calcuttabor som flyttar ut bland de bostadslösa för att

söka svalka. Och dessa i sin tur tillåts att inrätta sitt sovrum och kök på trottoarerna invid den väletablerades port. Här är det möjligt. I New Delhi varnades vi för att man blir rånad efter skymningen. I Calcutta kan man röra sig ganska tryggt. Rädslan och våldet har inte fått samma plats här.

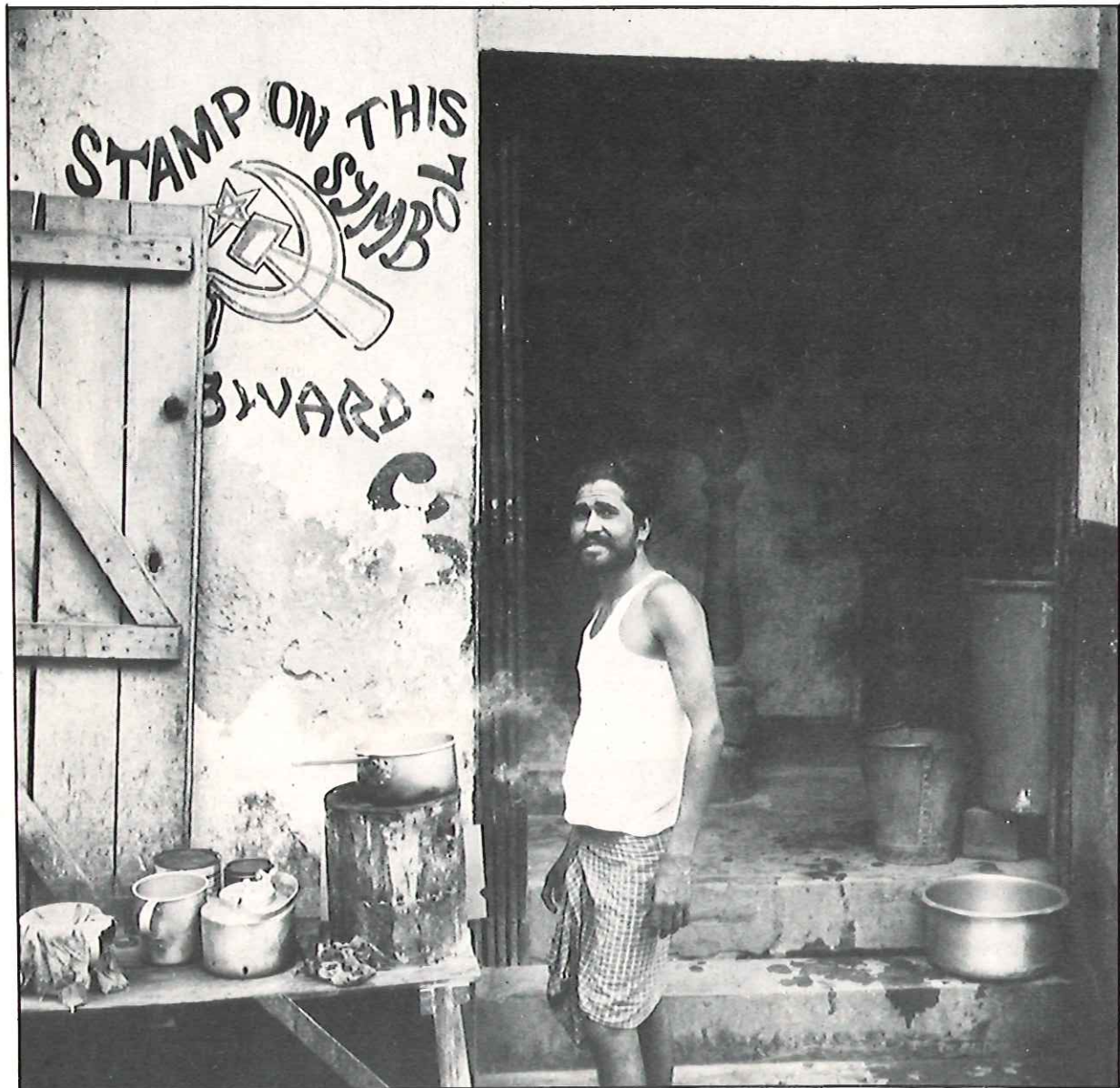
JAG TROR orsaken finns att söka både i klassmotsättningarnas karaktär, i bengalernas kynne och i politiken som förs. Det finns en varm mänsklighet och något av bohemi i livet som man inte finner i Bombay eller New Delhi — och ett ansvar hos de styrande.

När t.ex. Indira Gandhi mördades förekom det inga blodbad på sikherna i Calcutta så som i New Delhi. Regeringen i Calcutta beordrade snabbt ut armén till människornas skydd.

Nu handlar det alltså om externa och bilderna på väggarna. Det är fascinerande att se blandningen av offentligt och privat.

Husväggarna är på en och samma gång sovrummets vägg och den politiska propagandans mur. Ett barn har satt upp sin docka och skrivit "lust att leva" på den. Några har med tape haft upp gudabilder och vykort och mitt bland de privata tingen en valuppmaning: "Sätt ditt tumavtryck vid den här symbolen!" En hand för kongresspartiet.

NÄR JAG tog bilderna var det för tillfället en slags andhämtningspaus i kören på väggarna. Calcutta beredde sig för delstatsval. Partierna markerade överallt sina revir. "Detta utrymme är för CPI(M)." Snart skulle de gamla texterna målas över med nya. Här och där skulle det uppenbarligen bli gräl om väggutrymmet.

CPI(M) uppmanar: sätt ditt tumavtryck vid den här symbolen!

Jag försökte göra klart för mig bakgrunden till det grafiskt sköna kriget mellan bokstavskombinationerna. Först kongresspartiet. Handen. Med Mahatma Gandhi och Nehru stod det en gång för Indiens frigörelsekamp. Sedan det efter 1947 blivit maktbärande fördes vänsteroppositionen av

det indiska kommunistpartiet. På sextiotalet splittrades detta liksom på många andra håll mellan Moskva och Peking. Därför står det nu omväxlande CPI och CPI(M) på väggarna.

VAD ÄR skillnaden? Relationerna till Sovjet och Kina räcker inte som definition.

lan dem kongresspartiet företräder och det utländska kapitalet.

Förtryck, övergrepp och korrupktion har allt öppnare präglat kongresspartiets maktutövning. Och CPI har alltmer kommit att framstå som en vänsterfot som Kongresspartiet kan stödja sig på. Utvecklingen har

En har hammaren, en skäraren... CPI(M) manar till kamp.

Närmast kommer man om man säger att CPI betraktar den nationella frigörelsen som det helt avgörande steget och kan tänka sig samarbete med Kongresspartiet. Det har sina medlemmar inte bara bland arbetare, småbönder och småbourgeoisien, utan också bland "småkapitalet", the non big bourgeoisie.

CPI(M) anser däremot att frigörelsen bara innebar en uppgörelse mellan brittisk imperialism, indisk bourgeoisie och muslimsk separatism och att utsugningen av det arbetande folket fortsätter i samarbetet mel-

Kongresspartiet hyllar en pionjär från Nehrus tid, Subhas Basu.

bekräftat att skiljelinjen var avgörande.

SEN FINNS det en bokstavskombination som nästan inte alls syns. CPIML, de revolutionära naxaliteterna som bröt sig ut på sextiotalet och började ett Kinainspirerat gerillakrig ute på landsbygden. De finns i dag på många håll i Indien där det jäser bland den fattiga bondebefolkningen. De finns också i Calcutta, men i dag för det mesta i det fördolda, bland studenter och intellektuella.

Jag söker upp människor på de stora tidningsredaktionerna. Adresserna kan vara svåra i gränderna och bakgator. De som visar mig vägen, är de eller är de inte naxaliter? Är den välansedde redaktören eller den kände poeten på den ena eller andra borgerliga tidningen i hemlighet en revolutionär? Om jag överhuvudtaget vet det, så säger jag det inte.

I CALCUTTA är naxaliteternas historia dramatisk och inte bara politiskt ärorik. 1970 ledde ledningen studenterna tillbaka från verksamheten ute i byarna till att bilda en stadsgerilla. Med sig tog partiet bruket att liera sig med "gorillor", lejda mördare som anlitas för att likvidera storgodsägare. I Calcutta blev effekten av den felanalysen förödande. Det släppte loss en våldsamt blodig repression under sjuttioalet som riktade sig mot hela vänstern till vänster om Kongresspartiet.

CPI(M) frågar : Vad har Kongresspartiet gjort under tio år åt den andra Howrah-Bron?

Det är mot denna bakgrund som vi ska se valen och valutgångarna i Västbengalen. CPI(M) hade börjat vinna folkets förtroende som det minst korruperade politiska alternativet, det man mest kunde lita på. Men 1972 hindrades vänsterväljarna handgripligt av lejda påkbeväpnade huliganer från att gå till valurnorna. Liväl lät sig bengalerna inte länge skrämmas. 1977 röstade de fram en vänsterfrontsregering.

I NEW DELHI blev man desperat. Inför nästa val beslöt centralregeringen att helt enkelt förvägra bengalerna deras demokratiska rätt att gå till val. Man hävdade att det inte rädde lag och ordning i Calcutta och

Västbengalen. Efter stor dramatik gav högsta domstolen bengalerna tillbaka deras rösträtt. Och sen vann vänstern en klar seger igen.

Jag fann mycket lite av politisk fanatism hos människorna i Calcutta. Deras realism förundrade mig. De såg kritiskt på den regering som de röstat fram och det parti de stödde. Också där, sa de, är det människor som vill ha makt och småborgare som månar om sitt. Men de såg samtidigt vad som var det minst onda, var det fanns hopp. Och de var beredda att slåss till sista blodsdroppen för det alternativet. Det kallar jag för politisk mognad.

DETTA ÄR dramatiken bakom bokstävernas kamp på murarna i Calcutta. Vi vet hur det gick i valet i fjol. Vänsterfronten vann igen. CPI(M) fick egen majoritet. Detta tillsammans med vänstersegern i bl.a. Kerala innebar ett hårt slag för Rajiv Gandhi, hårdare kanske än vad omvärlden lade märke till, eftersom det överröstades av Bofors-skandalen.

Bokstavskriget på gatornas väggar var inte bara en fråga om skönhet. Calcutta är sannoligen ingen döende stad. Calcutta är hoppet.

Text och foto:
Kristian Romare

RES TILL ASIEN

Det är viktigt att resa — för att uppleva, lära sig och få kontakt med människor i en annan kultur! Genom att resa med allmänna kommunikationer och bo på enkla hotell lär man känna landet, långt bortom turistens meningslösa fasader. Vad är en natt på Sheraton jämfört med en natt i en indisk by? Självklart är ledarna infodda. En annan förutsättning för en givande resa är kunskaper. Därför förbereds resorna med studiecirklar och seminarier. Priser från 8 900 till 17 900 kr. Samtliga resor är på 35 dagar.

Indonesien Java, Bali och Borneo. På Java kan du bo i en by, bestiga aktiva vulkaner och se den gamla kulturen. På Borneo resa på floderna och vandring i mindre grupper mellan byar i regnskogen. Vår, sommar och höst.

Himachal Pradesh delstat i norra Indien uppe i Himalaya. Vandringar, enligt egna önskemål i små grupper med lokala tolkar. Vi besöker även Simla, Agra, Jaipur och Delhi. Juni-juli.

Tropisk regnskog orörda delar av världens äldsta naturtyp. Vi bor i byar hos ursprungsbefolkningen och bivack i skogen. Väst-Malaysia och Sarawak. Juni.

Nepal tåg genom Indien. Vi stannar på några platser. Vandringar i små grupper med tolk i Himalaya. Chitwan National Park. Vår och höst.

Natur i Sydasiens Nationalparker och kulturella centra i Indien, Nepal och Bangladesh. December och februari.

Rajasthan Fantastiska städer i den indiska Tharöknen, byar och viltreservat. En kortare vandring i smågrupper med tolk. Oktober och december.

Kina fyra resor med tonvikt på landsbygd och småstäder. Norra Kina i juni och juli. Södra Kina i september och oktober.

Stora Grisen en resa för dig och dina barn. Spännande upplevelser på ön Babi Besar (stora grisen) på Malaysias ostkust och nationalparken Taman Negara. Juli.

LÄS och RES

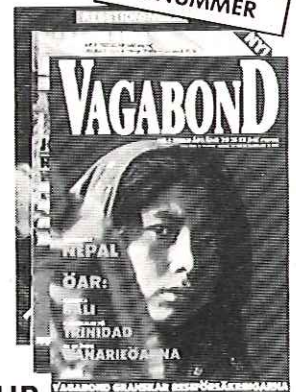
Tel 08/717 54 40
Box 208 133 02 SALT SJÖBADEN
— BESTÄLL PROGRAMMET —

RESE TIDNINGEN VAGABOND

PROVA
VAGABOND
VI BJUDER PÅ
2 NUMMER

I **VAGABOND** lovar vi att du slipper den konventionella researtikeln. Den som radar upp döda sevärdheter och fakta men missar stämningen och atmosfären, doften och färgen i en resa. **VAGABOND** blandar resereportage med galna äventyr, undersökande journalistik med gripande bilder, tänkvärda krönikor, bok- och tidskriftsrecensioner. Upptäck världen tillsammans med **VAGABOND**. Följ med du också! Skicka in talongen, ring in din prenumeration — tel 08-18 04 90, 18 06 46 — eller sätt in pengarna direkt på pg 700779-2.

KLIPP UR

JA!

- Jag prenumererar på 8 nr för 140 kr (ord. pris 200 kr)
- Jag prenumererar på 4 nr för 80 kr (ord. pris 100 kr)

VAGABOND
betalar
portot

VAGABOND
Svarspost

Kundnr: 89426001
126 12 STOCKHOLM

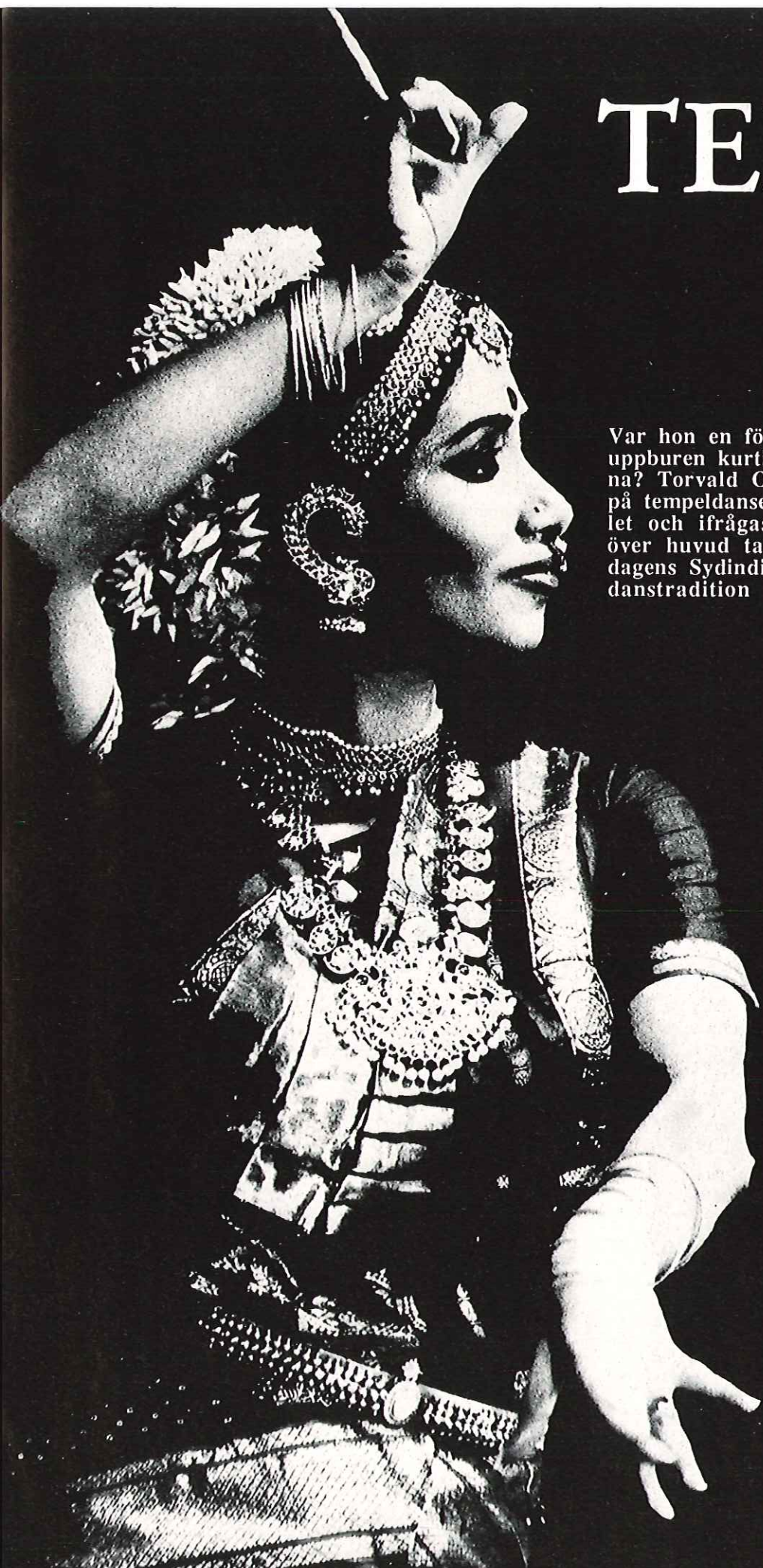
Namn

Adress

Postadress

Texta gärna

TEMPEL

Var hon en förtryckt lågkastig prostituerad, en uppburen kurtisan eller en kysk tempeltjänarinna? Torvald Olson har undersökt olika synsätt på tempeldanserskans roll i det indiska samhället och ifrågasätter deras relevans. Finns det över huvud taget utövande tempeldanserskor i dagens Sydindien och vad har skett med deras danstradition sedan den förkoloniala tiden?

Tempeldans och tempeldanserskor hade sin guldålder under den indiska medeltiden, dvs ca 700-1550 e.Kr. Under denna tid uppfördes mycket stora tempel i södra och östra Indien. Några av de mest kända är Shivatempet i Tanjore och Jagannathtemplet i Puri. De hade tempeldanserskor anställda en bra bit in på 1900-talet.

Tempeldanserskorna kallades i Jagannathtemplet i Orissa *maharier* och i Shivatempet i Tamil Nadu *devadasier*.

Devadasier

Devadasi är en sanskritpåverkad form av tamiltermen *tevaradyal*. Termen översätts ofta missvidande med "slave of the god". Den betyder dock bokstavligen "vid guds fötter" och refererar till de kvinnor som vigdes med tempelguden. De dansade, sjöng eller spelade också musik i templet.

Harapriya Devi

Harapriya Devi var omkring 65 år vid min hustrus och mitt besök i Puri 1978. Trots sin ålder hade Harapriya Devi bevarat något av sin ungdoms skönhet. Hon bor i ett tvåvåningshus som hon äger, vilket är beläget nära Jagannathtemplet i Puri.

Harapriya Devi lever ensam, men får ofta besök av sin (avlidne) brors fru och deras nio barn. Hon är värtalig och sofistikerad och har en ledarställning bland de ca åtta f d tempeldanserskor som finns i Puri. Ekonomiskt lider hon ingen nöd och har vida sociala kontakter. Hon tillhör nu ett av Vishnuismens kloster i Puri. Hon är en aktiv medlem i den dagliga klosteritualen och lysnar ofta till föreläsningar av framstående hinduiska helgon.

Hon har fyra *adopterade* döttrar. De var

DANSERSKAN

präst, prostituerad eller artist ?

de första döttrar som en tempeldanserska i Puri gift bort i sedvanlig ordning. Den första dottern blev gift med en brahman, den andra med en förmögen advokat, den tredje med en relativt högkastig och slutligen den fjärde med sonen till en nu avliden tempeldanserska.

Tempeldanserskans son, Pankaj Charan Das, är idag ansedd som en av de främsta lärarna i dansstilen odissi. I det moderna indiska samhället har hans sociala bakgrund dock blivit en belastning. Välutbildad medelklass föredrar att sända sina "respektabla" döttrar till andra lärare. De kallar honom ibland nedsättande "son till en prostituerad".

Harapriya Devi invigdes själv som tempeldanserska när hon var nio år. Det innebar att hon dansade och utförde vissa ritualer i templet. Hon säger:

Innan jag kom och dansade framför Jagannath måste jag genomgå ett renande bad. Rajaguru (kungens rådgivare) var alltid närvarande vid dansen. Han stod närmast mig och höll en guldprydd stav (som var ett tecken för konungen).

Innan jag började dansa bad jag till Jagannath och därefter till Rajaguru. Dansen på morgonen när Jagannath vaknade bestod av ett stycke ren dans, utan något berättande innehåll. Ingen sång, utan endast instrumentalmusik åtföljde dansen. Dansen på kvällen när Jagannath lades för att sova åtföljdes av sång, som handlade om Krishnas kärlek till mjölkflickorna och deras kärlek till honom. All lyrik hämtades från Jayadevas verk Gitagovida ("Koherdens sång").

Tempeldansen har upphört i alla Indiens stora tempel. Den förbjöds i lag redan 1949. Det innebär att ingen kvinna får giftas bort med gud. Harapriya Devi slutade dansa i templet i 20-årsåldern, men deltar fortfarande i andra tempelritualer.

Hon var den naturliga dottern till en tempeldanserska och en skrivare (högkastig). Hon hade en yngre bror och syster. När hon var 16 år dog hennes mor. Vid den tiden fick hon hjälp av en rik köpman som hade flera hus i Puri liksom i Cuttack och Calcutta. Hon levde tillsammans med honom. Om sin relation med honom säger hon:

Folk tror inte på den vänskap jag hade med den mannen. Alla vet om det... Folk säger jag var hans konkubin.. Men han var en av mina lärare...Ibland dyrkade han mig också som en "sant troende". Han gav mig sandelpasta, blommor, gjorde puja till mig och gav mig nya kläder.

Har man en mänsklig kropp kan man inte leva utan sex. Jag levde lyckligt med honom. Jag fick allt jag bett om, ett hus, pengar och gott rykte. Men jag fick inga barn, jag var mycket noggrann med det.

När jag var ung ville så många kungar, ledare för kloster och rika ha mig. (Efter som de inte kunde det) har en del begått självmord och en del blivit asketer. En del har också försökt att hämnas och mörda mig. Men gud har varit nådig mot mig.

Harapriya Devi var bara tjugofyra år när hennes välgörare avled. Under den perioden hon hade ett förhållande med köpmannen avstängde kungen henne från tempeltjänst. Harapriya Devi menar att bestraffningen inte var den vanliga. Den ägde rum under Ramachandra Deva, den nuvarande kungens farfar. Kungen hade kallat henne till palatset och ville ha ett sexuellt förhållande med henne. Harapriya Devi påstår att hon vägrade, kände sig sårad. Hon frågade:

Om kungen betar sig på det viset vem skall då beskydda tempeldanserskornas renhet ?

Andra f d tempeldanserskor i Puri vill inte diskutera händelsen. Harapriya Devi har bestämt tonläget bland Puris "pensionerade" tempeldanserskor. Hur saker och ting nu bör

Alarmel Valli.
Foto: Sprisse Nilsson.

framställas. Hennes version av sin livshistoria passar nu de som vill förnya tempeldansen, fast som scenkonst utanför templet. Tempeldanserskorna var ursprungligen obesudlade, men blev under kungens feudala inflytande prostituerade. Hon måste nu hålla sig till den versionen.

Hustrur till gudakonungen

En gammal tradition har dött och de nu älderstigna tempeldanserskorna har hamnat i korsdrag mellan det "feodala" kastsamhället och det västerländska.

Tempeldanserskorna i de stora indiska templen var inte lågkastiga prostituerade, kurtisaner, dansande nunnor eller dansartister. De var hustrur till gudakonungen. Vi möter en delvis svärfångad föreställningsvärld. Som jag tidigare nämnt heter tempeldanserskorna i Jaggantahtemplet *maharier*. Ordet *mahari* är härledbart från *maharani* som betyder drottning. Tempeldanserskorna var liksom drottningen hustrur till konungen, men inte till den levande konungen. Den jordiska konungen sågs som guden Jagannath förkroppsligad. Gud kan inte dö. Varken drottningen eller tempeldanserskorna observerade den sedvanliga hinduiska perioden av orenhet när den jordiska konungen dog. I stället kröntes en ny så snabbt som möjligt.

Hula-huli

Tempeldanserskornas närvaro var nödvändig vid kröningen av den nya kungen. De gjorde *hula-huli* och sjöng lyckobringande sånger. Hula-huli är ljudet kvinnor åstadkommer genom att snabbt röra tungan från sida till sida mellan läpparna, vilket anses som lyckobringande ljud. Däremot gällde det motsatta förhållandet. När en av templets tempeldanserskor dog måste guden observera en orenhetsperiod.

Lyckobringande kvinnor

Alla kvinnor stod lågt i det traditionella kastsystemet. Kasthierarkin var främst associerad med mannen. Kvinnor betraktades som *shudras*. Kvinnans samhällsställning hade inte enbart och göra med hennes mans. Förmågan att vara lycko- eller olycksbådande associerades nästan uteslutande med kvinnan. Inte med mannen. Tempeldanserskan var den mest lyckobådande kvinnan. Liksom asketen stod hon delvis utanför kastsamhället.

Asketen, hans filosofiska system, mannens kasthierarki osv har ofta behandlats. Däremot inte kvinnans värld. Trots det är asketen närmast ointressant för att förstå en hel del som varit väsentligt i kastsamhället och än idag, fast på ett indirekt sätt, är betydelsefullt i indiskt kastsamhälle. I kastsamhället var tempeldanserskan den högste representanten för det som anses gott på jorden. Undanröjande av det onda gagnade välfärd, konst,

lycka och sensuell njutning. Vad bidrog egentligen asketen med? Shivas aska?

Kvinnor med farligt uppdrag

Tempeldanserskan var inte enbart en lyckobringande kvinna-mangala nari, hon var dessutom ett slags präst. Några av tempeldanserskorna utförde några av de väsentligaste tempelritualerna. Deras uppgifter var att ta bort ond utstrålning från gud(omen). (Hinduismens gudar är sällan ensidigt goda, en praktiskt sund inställning med tanke på hur världen faktiskt ser ut).

Hennes speciella kvalifikation för denna ytterst viktiga och samtidigt extremt farliga uppgift var att hon var evigt gift med gud — *nitya sumangali*.

Man kan inte nog kraftigt betona denna uppfattnings djupa inflytande på indisk vardagskultur. Tempeldanserskan representerade paradoxalt nog det eviga äktenskapet. Som *nitya-sumangali* rättfärdigande hon den hinduiska synen på äktenskapet (mer om detta i min art i Sydasiens 3/85 eller 3/87). Tempeldanserskan omvandlades till den lyckobringande gudinnans like, men var

Harapriya Devi, f d devadasi i Jagannath-templet i Puri. Foto: Torvald Olsson.

också öppen för det gudomliga farliga och oberäkneliga inflytande.

Kvinnostyre

Danserskor rekyterades ofta från storfamiljer. De kallades *dasi*-hushåll och omfattade ofta upp emot 30 personer. *Dasi*-hushållet styrdes av den äldsta kvinnan som ofta var en känd danserska som dragit sig tillbaka. Pojkar som föddes i *dasi*-hushåll brukade bli tempelmusiker eller danslärare.

Det framgår t ex från 1901 års brittiska folkräkning att 1568 manliga personer räknades till *dasi*-hushållen. Motsvarande siffra för kvinnor var 5293, dvs mer än 3 ggr så många. Det finns inte någon "naturlig" förklaring till denna snedfördelning. En förklaring är behovet av flickor som kunde adopteras och läras upp till tempeldanserskor.

Tempeldanserskan giftes med tempelguden. Hon genomgick i sydindien en ceremoni kallad *pottukattu*, en motsvarighet till det ordinära sydindiska äktenskapets *tali-kattu*-cermoni. Vid båda ceremonierna binds en medaljong kring kvinnans hals och liksom vår vigselring symboliserar den hennes status som gift. *Pottukattu* symboliserade tempeldanserskans eviga vigsel med gud och utfördes när den blivande tempeldanserskan var en ung flicka. När hon uppnått mogen ålder genomgick hon *sadanku*-ceremonin som var en bekräftelse på att hon var hustru till guden. En bild av guden från templet fungerade som symbolisk brudgum. Lyckobådande sånger, ofta med sensuella anspelningar, sjöngs också för de nygifta.

Det var förbundet med en hel serie restriktioner att bli änka i Indien. Änkor levde ett tillbakadraget liv. De ansågs (och anses ofta fortfarande) som olycksbådande. De fick inte (eller får inte) delta på bröllop. Änkans motpol var tempeldanserskan som ofta inbjöds till festligheter och bröllop.

Officiell älskarinna

Tempeldanserskan fick som andra kvinnor dock inte gifta sig med en jordisk man. Hon var redan bortgift med gud och borde således inte gifta sig med ytterligare en man. Något kyskhetslöfte avlade hon dock inte, utan hon fick vara älskarinna till en jordisk man. Hennes utomäktenskapliga relationer styrdes dock till stor del av regler, av hennes mor och av *dasi*-hushållets kvinnliga överhuvud — i Orissa också av konungen.

Tempeldanserskan var ingen hemlig älskarinna — tvärtom var det förenat med prestige att försörja en tempeldanserska, hennes familj och musiker.

Tempeldanserskorna kallades som tidigare nämnts *devadasier*. I modernt språkbruk är ordet *devadasi* näst intill synonymt med ordet "prostituerad".

Rörelsen mot *devadasi*-institutionen fick namnet *antinautch*-rörelsen. Termen "nautch" är en korrupt form av *hindior*det *nach*, den tidens nordindiska kabarédans. *Anti-nautch* rörelsen angrep redan 1892 *devadasi*-institutionen. *Devadasi*-institutionen fördömdes med slagorden:

Free them and marry them.

Innan *Madras Devadasi Prevention of Dedication Act of 1947* genomdrevs hade institutionen med tempeldans slagits i spillror.

I sydindiens tempel upphörde tempeldansen för över 50 år sedan. I Orissa upphörde den enligt Harapriya Devi, som är en av den sista nu levande tempeldanserskorna under 1950-talet.

Dasi-familjerna hade redan 1921 börjat likna vanliga sydindiska familjer. De hade lika många manliga medlemmar som kvinnliga. Ett nytt engelskt system för jordrättig-

heter som var individualistiskt och gynnade männen infördes.

Med viktoriaiska glasögon

Resultatet av kampanjen mot devadasi-traditionen var att danstraditionen höll på att dö ut. Danslärarna blev arbetslösa, flertalet tempeldanserskor blev utblottade, och inte minst förlorade de den ställning de tidigare haft. De kunde inte längre utöva sitt yrke eller försörja sig. De accepterades emellertid inte heller som giftaspartners i vanliga äktenskap. Under loppet av 50 år hade de helt förlorat sin tidigare prestige och ekonomiska status. Indien fick en ny styrande elit med engelska värderingar. Den tänkte som engelsmän.

Bomb i överklassmedvetandet

Den lyckobringande tempeldanserskan som kontrollerade guds onda inflytande hade ingen plats i det nya "moderna" samhället. Kombinationen att vara en inflytelserik präst, danserska, guds eviga brud och att ha en förhållandevis fri sexuell relation till jordiska män var en bomb i det viktoriaiska överklassmedvetandet. Tänk själv efter. Kan en kvinna dansa i kyrkan, framför altaret? Kan det vara en religiös handling, en innerlig bön? Kan en kvinna vara präst, helt viga sitt liv åt Jesus, men ändå ha en sexuell relation med en jordisk man. Det var en omöjlig tanke i 1800-talets Europa. Den är nog inte heller ens idag helt okontroversiell.

Nationalism och tempeldanserskor

Samtidigt växte i Indien en stark nationell rörelse för att återuppliva indisk kultur. Talande för rörelsen är termen *bharata-natyam*. Tempeldansen kallades *sadir* eller *dasi-attam* (devadasins dans). Nu började den dock kallas *bharata-natyam*. En ny term, *bharata-natyam*, hade införts för tempeldanserskans dansstil och kan ses som ett försök att disassociera dansen med tempeldanserskans föregivna prostitution. Nu associerades den delvis riktigt med det klassiska sanskritverket *Bharata-natyashastra* (Bharatas avhandling om dramatik, ca 350 e Kr).

Det dröjde årtionden innan de mest framstående tempeldanserskornas artistiska meriter, vare sig inom musik, dans eller sång, över huvud taget erkändes. Hit hörde i synnerhet Balasaraswathi (1918-1984).

Balasaraswathi och Tanjorestilen

Balasaraswathi kom från en berömd *dasi*-familj. Under flera århundraden hade den fört vidare dans-, musik- och sångtraditionen i Siva templet och vid hovet i Tanjore. Hon var ett geni, hon hade dans och musik i blodet. När hon var 7 år gjorde hon sitt första tempeluppträdande och när hon var tio

ansågs hon som en fullärd artist. Hur kunde en 7 årig flicka förstå den indiska dansens och musikens subtiliteter? Det finns inget svar. Hur kunde Mozart komponera symfonier vid samma ålder?

Balasaraswathis liv var dock inte lätt. Det var vid denna tid som anti-devadasi rörelsen var som starkast i Sydindien. Anti-devadasi rörelsen lyckades fördärva inkomstmöjligheterna och storfamiljssystemet hos den mest förfinade klassen tempeldanserskor. Det skulle ta närmare 60 år för den nya eliten att upptäcka och erkänna Balasaraswathis danskonst. Man tog död på den medeltida hinduismens mest "paradoxala" kvinnoroll.

Inhemskt uppvaknande?

Under 1940-talerna hamnade Balasaraswathi i en svår personlig kris och tänkte helt sluta

som betydde mycket för att på sikt göra tempeldanserskans dans respektabel som scenkonst.

Upptäckt i västerlandet

Indiens politiska elit upptäckte s a s Balasaraswathi via Rukmini Devi och via västerlandet. Mot slutet av hennes liv gjorde filmregisören Satyajit Ray en, en "odokumentär" dokumentärfilm om henne kallad *Bala*.

I början av 1960-talet ordnades några turnéer till USA. Renee Renouf, en skribent och balettdansös från Californien anmärkte:

För en västerlänning som ser henne för första gången har Balasaraswathis uppträdande samma verkan som en känslomässig storm som följs av en period oväntat lugn. Vare sig han är ovetande om eller väl bevandrad i bharata-natyams

Balasaraswathi tränar i unga år. Fotograf okänd.

uppträda. Sanskritisten V.Raghavan var en av de få kulturpersonligheter som under 1940-talets svåra år gav henne moraliskt stöd. Han ordnade föreställningar, skrev tillsammans med henne en bok på tamil om tempeldanserskans danskonst. Dessutom satte han sina två döttrar Priyamvada och Nandini i skola hos Balasaraswathi. Vid den tiden var det ett djärvt steg. Tidigare var en av de få brahmandöttrar som lärt devadasins danskonst, den nu legendariska Rukmini Devi (d1987) som gifte sig med teosofen George Arundale. Trots (eller särskilt för) att Rukmini Devi var dotter till en känd sydindisk historiker, Nilakanta Sastri, väkte hennes äktenskap likväl som val av "yrke" kraftig anstöt bland sydindiens lärda och ortodoxa brahmaner. Hon begick nästan socialt självmord. Men hon bildade Kalakshetra, nu en känd dans- och musikakademi i Madras,

subtiliteter, så engagerar Balasaraswathis åskådarens hela väsen. När floden av synintryck, känsloupplevelser och intellektuella upplevelser upphör, infinner sig lugnet. Det är samma lugn som följer efter att ha upplevt en grekisk tragedi. Åskådaren lämnar sin plats fullt medveten om att han aldrig kommer att bli riktigt samma person som tidigare.

Det är först under de två sista årtiondena som indiskt samhället erkänt tempeldanserskans konst och medaljer har regnat över dem.

Kluven tradition

Termen devadasi används idag i en vid mening. I det traditionella kastsamhället fanns det många sorters devadasier, men där

fanns framförallt ett stort spektrum nitya-sumangalier. Kvinnor kunde giftas med gud av de mest varierande skäl och med varierande konsekvenser.

Vad som finns kvar idag är, å ena sidan, den grövsta, av kolonialism och modern kommersialism deformationer av jogtier som är prostituerade tiggerskor som gifts med någon gudinna.

Å den andra sidan finns idag en ny klass professionella dansartister, men utan någon egentlig plattform. Dagens artister är inte tempeldanserskor. De har som regel inte ens sina rötter i devadasitraditionen. Idag har stort sett alla mästare och artister som kommer från devadasifamilj dött ut. Den nya generationen dansartister kommer oftast från högkastiga eller förmögna borgerliga hem.

Film och gymning

Den indiska publiken ställer nya krav på danskonsten. Berömmelse och stora pengar lockar. Idag finns det ett klart samband mellan filmdans och s k bharata-natyam. Filmstjärnor som fått grundträning i bharata-natyam, gör på bioduken den till något annat. De drar den stora publiken.

En annan trend är att bharata-natyam håller på att bli en form av modern indisk gymning. Indiska medelklassflickor dansar inte jazbalett, joggar eller gympar för att hålla formen. De tränar inte heller yoga utan de tränar bharata-natyam (Som är extremt fysiskt krävande).

Man kan tycka att ökad bredd är önskvärd. Ur bredden kan kanske födas en ny Balasaraswathi eller åtminstone flera mycket framstående artister. Det är dock just den grundläggande plattformen som håller på att gå förlorad. Tempeldanserskorna och deras lärare har så gott som dött ut. Första generationens moderna dansartister börjar också dö ut, och "andra" generationen börjar komma till åren. De uppskattas sällan som artister i dagens Indien. Traditionalister som Nandini, är idag över huvud taget inte eftersökta.

Det finns också ett fåtal "tredje generationens" moderna artister som har en gedigen bakgrund. Till denna kategori hör t ex Alarmel Valli som turnerade i Sverige under Indienfestivalen 1987, och som är något av pandanallurstilens okrönte primadonna. Hon är en av de sista moderna dansartister som gick igenom den järnhårda träningen hos den legendariska dansläraren Meenakshisundaram Pillai. Han levde ursprungligen i en by utanför Tanjore. Därför kallas den speciella dansstil han lärde ut pandanallurstilen. Till skillnad från Balasaraswathis Tanjore-skola som lade särskild vikt vid den uttrycksfulla dansen, betonade man i pandanallurskolan något mera rytmik och exakthet. En god artist tillför dock ofta något nytt eller personligt till en tradition. Nandini, påpekade ofta för mig:

Tanjorestilens suggestiva språk är outtömligt. Det tar lång tid att förstå och smälta allt vad Bala lärt oss. Alarmel Valli menar att: Allt vad jag idag är, har jag lärt från Meenaksisundaram Pillai .

Det är dock allmänt erkänt att den odissiträning hon genomgått (dansstilen hos tempeldanserskorna i Jagannathtempelt) har tillfört pandanallurstilen hennes personliga stämpel. Odissitilen är mjuk och behagfull (desto längre österut desto mjukare), men den sydindiska fulländad i teknik och uttryckssätt. Något nytt karakteriserar Vallis stil, och som av en kritiker slående kallats: *grace in exactitude.*

Inlevelse i förlorad värld

Alarmel Valli eller Nandini är ungefär i samma position som nutida musiker eller målare i Europa som försöker rekonstruera medeltida musik eller måleri. Det är inte enbart en fråga om teknik, utan också om inlevelse i en förlorad värld.

Beroende på att Indien just nu, under de senaste århundradet varit på väg ur sin medeltida föreställningsvärld, är det i Indien näst intill omöjligt att erkännas som framstående traditionalist. I Europa har vi distans till det förflutna, till vår "ljusnande" medeltid. Om man inte kan uppskatta medeltida europeisk konst och musik, har man nog också svårt att uppskatta indisk klassisk musik eller bharatanatyam.

Kommersiellt bombardemang

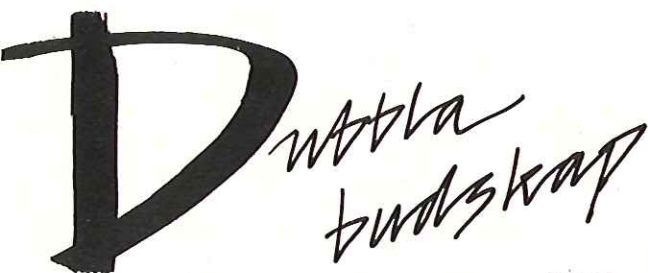
I dagens Indien är det dock inte säkert att man som scenkonst kan bevara det traditionella i tempeldanserkans dans. Den uppväxande medel- och överklassen fullkomligt bombarderas med kommersiell västerländsk kultur. Alarmel Valli påpekar: *Den uppväxande ungdomen i Indiens stortäder känner till Madonna eller Michael Jackson mer än sitt lands mytologi. Indien håller på att bli ett konsumtions-samhälle.*

Moderna massmedia och de kommersiella krafterna håller på att mala sönder allt, finkultur, samhällsstruktur, livsstil osv. Indien har från medeltiden klivit rakt in i det moderna konsumtions- och massmedia-samhället. Det är svårt att se hur det hela kommer att sluta.

Torvald Olsson

Alarmel Valli.
Foto: Sprisse Nilsson.

Ajit Roy

Calcutta 28 mars 1988

Sedan mitt senaste brev har den politiska scenen i Indien genomgått tvära kast och svängningar. Detta antyder en viss tempohöjning i utvecklingen samt möjligheten av ännu tvärare kast.

I mitt brev nämnde jag den påtagliga uppgången för vänsterkrafterna på den nationella nivån. De led ett bakslag i de allmänna valen till delstatsförsamlingen i Tripura i början av februari. Då vann Kongresspartiet (I) i allians med stamfolkspartiet TUJS med hårfin majoritet över den CPI(M)-ledda Left Front. I valen som gällde 59 platser försäkrade sig Kongresspartiet (I) om 31 platser mot de 28 som vanns av Left Front. Fastän Left Front fick över 50 procent av rösterna — cirka två procent mer än Kongresspartiet (I) och TUJS — sågs den tioåriga frontens fall som en allvarlig motgång för vänsterkrafternas allindiska ambitioner av de flesta politiska bedömare. Men två därpå följande händelser gjorde vänsterns situation ljusare.

Två delstater lamslagna

För det första hölls det val till byråden (panchayats) i Västbengalen i slutet av februari. CPI(M) och dess partners i Left Front förbättrade betydligt ställningarna på bekostnad av Kongresspartiet (I) och vann över 70 % av de nästan 60 000 platserna.

För det andra utlystes en Bharat bandh (en landsomfattande allmän strejk). Initiativet togs av de fyra vänsterpartierna ledda av CPI(M), men uppropet fick senare stöd av de flesta oppositionspartierna. Man krävde Rajiv Gandhis avgång och omedelbara val till Lok Sabha (parlamentets underhus). Det väckte gensvar i de flesta delarna av landet. Förutom att de två vänsterstyrda delstaterna Kerala och Västbengalen var helt lamslagna på strejkdagen den 15 mars, lade över fem miljoner industriarbetare ner arbetet. Kommunikationerna — inklusive tåg och flyg — stod stilla, och affärskvarter och kontor var helt eller delvis strejkräddade. Allt detta trots massiv vedergällning i stater styrda av Kongresspartiet (I). Över 100 000 valarbetare sattes i preventiv arrest. Vid några tillfällen

gick polisen till attack med käppar eller öppnade eld. Samtidigt pågick en massiv propagandakampanj mot strejken på radio och TV.

Den nuvarande fasen utgör ett märkligt skådespel. Å ena sidan finns det en viss obeslutsamhet i Rajiv Gandhis ledarskap. Å den andra finns det en del tydliga fingervisningar om ett allt mer auktoritärt tänkande. Nedan följer några av tecknen på obeslutsamheten.

Centralregeringen och ett antal Kongressledda delstatsregeringar har ombildats. Samtidigt har partiapparaten i Kongresspartiet (I) omorganiserats både på allindisk och delstatsnivå. I parlamentet har försiktigt hållna budgetförslag framlagts. Allt detta har av de flesta observatörer tolkats som indikationer på förberedelser till parlamentsval mitt under mandattiden.

Men på samma gång uppfattas brådskan med att få igenom det 59:e tillägget till konstitutionen som en förberedelse för att uppskjuta de allmänna valen till Lok Sabha som ska hållas i slutet av december 1989.

Ett annat exempel är frigivningen av några sikh-ledare från fånglägret i Jodhpur. Det var en gest för att påbörja en dialog med prokhalistiska talesmän, men den motverkades senare av regeringens förslag till konstitutionellt tillägg som gav den befogenheten att proklamera undantagstillstånd i Punjab.

Svårblidkade tamiler

Vidare finns det motsägelsefulla indikationer om regeringens avsikter i Sri Lanka. Inställningen är hård mot fortsatt våld från LTTE. Men den kompletteras med hemliga samtal med LTTE-utsända. Man föreslår att de underjordiska kämparna symboliskt överlämnar sina vapen mot en ny omgång vapenvila.

Denna nya mjukhet från New Delhis sida är inte enbart ett uttryck för vanmakten över att tvingas hålla 60 000 indiska soldater kvar på en liten ö. Det är också ett drag i Kongresspartiets intresse inför de kommande valen i Tamilnadu. Det har blivit nödvändigt efter grälen och sammanstötningarna i AIADMK som följde efter MG Ramachandrans död — skådespelaren, politikern och

statsministern. Denna händelse ledde till AIADMK-regeringens fall och upplösningen av delstatsparlamentet. Tills nyligen hade Kongresspartiet (I) haft foten kvar i Tamilnadu och faktiskt i hela Sydindien genom att hänga i rockskörtet på den nu hädangångne MGR. Rajiv Gandhi manövrerar nu för att få en oberoende position i tamilsk politik och vill undvika att provocera de tamilska rösterna genom att sätta LTTE under för stort tryck.

Men jämte alla dessa motsägelsefulla spänningar är det allttjämt tydligt att det auktoritära draget blir starkare. Några färska tilldragelser av detta slag har skapat djup bestörtning i demokratiska kretsar.

För det första har Delhis advokater utsatts för omfattande vandalism av hantlangare åt Kongresspartiet vilka agerat under polis-skydd. Advokaterna hade nämligen bojkottat alla domstolar i protest mot en kvinnlig vice polischefs egenmäktighet.

För det andra häcklade kongresspartister på ett synnerligen ovärdigt sätt republikens vicepresident som råkar vara en f d talman. Detta skedde inte blott i närvaro av premiärministern utan även med dennes tysta medgivande. Allt detta för att talmannen med ett utslag hade gynnat en ledamot i oppositionen.

Undantagstillstånd

Vida mer olycksbådande är antagandet av ett tillägg till landets konstitution. Den 23 mars genomdrev Lok Sabha det 59:e tillägget till konstitutionen under sammanbitet motstånd från nästan hela oppositionen. Tillägget ger regeringen makten att införa undantagstillstånd i Punjab. Det ursprungliga förslaget hade inte specificerat Punjab utan avsåg hela landet. Det var en följd av oppositionens anstormning att giltigheten inskränktes till denna särskilda stat.

Förslaget hade tidigare gått igenom i överhuset. De drakoniska anstalterna under rådande undantagstillstånd eliminerar medborgarnas rätt till liv och frihet. Dessutom fruktar oppositionen att utlysandet av undantagstillstånd i Punjab kan missbrukas för att förlänga livet på det nuvarande Lok Sabha och sålunda fördröja de allmänna valen i slutet av 1989.

Följaktligen träffade 102 oppositionsledamöter från båda kamrarna och diverse partier presidenten för att uppmana honom att skicka förslaget till förnyad prövning i parlamentet. Varpå premiärministern och flera andra ministrar i centralregeringen har träffat presidenten för långa samtal — förmodligen i syfte att tillbakavisa oppositionens anklagelser.

De närmaste dagarna avslöjar hur presidenten reagerar på dessa motstridande slitningar. Likaså avgör detta vad landet har att vänta under den nära framtiden!

Översättning: Göran Frankel

Söderifrån sett

Alla säger det samma: Sydindien är annorlunda. Men hur? Kvinnorna bär blommor i håret. Man äter ris två gånger om dagen hela året runt, samt diverse dosa och vada. Men vad skiljer annars Syd från Norr? Stig Toft Madsen har bott flera år i Nordindien. Nu arbetar han i Sydindien och rapporterar för Sydasiens om de stora kontrasterna.

Mahendra med vattenpipan - vattenpipan som skickas runt i cirkel är symbol för (politiskt) förbund.

Folk är mindre påträngande, mer diskreta och hövliga — det är inte ofta man står i kö. Man ser inte folk som är beväpnade. Det kristna inflytandet är starkt. Här associeras inte kristendomen automatiskt med löst leverne. Det sociala medvetandet, i skandinavisk mening, är mera utvecklat. Och så är det varmt. Här på Karnatakas kust är det ordentligt varmt på "vintern" och obehagligt varmt och kvalmigt innan monsunen. Svett kyler, säger folk, och om man inte kan svettas så lider man av värmen. När så "sommaren" och regnen kommer, täcks solen av moln i veckor och temperaturen sjunker. Här i söder har man det som inuti en paj som långsamt bakas. Norrut och inåt landet grillas man i stället under bar himmel.

Ministerbesök

Så långt de dagliga plågorna i detta drivhus. Vad som är mera intressant är att flera av söderns särdrag (fortfarande) också präglar politiken. Härförleden kom ministern på besök. Efter en tur till templet kom han till vårt projekt, där fem poliser och 25-30 tjänstemän tålmodigt väntade. Det lokala fiskekooperativet bjöd på lunch. Sedan måste alla sova lite. Och så körde ministern igen. Inga folksamlingar, ingen festivalstämning, inga skaror av nyfikna, inga inställsamma uppträdanden av politiker i hemvävda kläder, ingen som försökte tränga sig på för att svära trohetseder eller be ministern ordna ett eller annat i delstatens huvudstad.

Ett litet bröllopsfölje passerade, och ministern måste flytta på sig. Han frågade hövligt vad det var för ena som skulle gifta sig. Ingen frågade vad han var för en "sahab" (fin herre). Hela denna scen hade varit otänkbar i Nordindien.

Mindre feodalt

Varför nu denna skillnad mellan Syd och Nord? Klimatet? Säkert, men nog mera frånvaron av en feodal kultur och dennas spegelbild, det organiserade bondeståndet. I stället har vi här på kusten fiskare som inte känner till några feodala umgängesregler. Och uppe i bergen har brahminerna skaffat sig plantager och odlar betelnötter. Där är arbetskraften lantarbetare, ja närmast slavar. Men starka och svaga är inte sammanknutna i en "byrepublik", som domineras av en oligarki av gamla intrigerande män.

Här finns kaster, stora tempel, och kapitalistisk profitjakt, men allt detta är inte insvept i en feodal vision. Maktens och ärans språk är nedtonat. Och så talar man engelska. Kan man inte det språket, då har man inte mycket makt. Till och med patriarkatet har det svårt här. Visst förtrycks kvinnorna, bl a genom religiösa tabun, men inte socialt som i Nordindien. Släktfejder spunna omkring kvinnors dygd definierar inte bypolitiken som så ofta i Nordindien (och i Pakistan och Afghanistan).

Holi - holy

Holi är en vild vårfest, som firas över hela norra och mellersta Indien, men inte här. I ett par dagar — som av några dras ut till ett par veckor — driver de svaga gäck med de starka, barn retar vuxna, och kvinnor skojar med sina svågrar, innan hierarkien återupprättas.

"Eve-teasers" kallas män som tar sig friheter med kvinnor, som hetsar upp dem. Visslingar, puffar, nyp och klappar är typiska, men socialt oacceptabla reaktioner. Under holi mobbar man också gruppvis enskilda offer. Som framgår av appellen från Hindustan Times, så måste polisen ingripa för att holi skall bli helig, dvs prydlig, något som

den i grunden aldrig kan bli. Det är just universiteten som är centra för "eve-teasing". Ska man låta polisen patrullera? Här som på så många andra ställen i Indien följer man en dubbel strategi. Det var visst den tidigare chefsministern i Tripura som sa: "Det finns två principiellt olika sätt att förhålla sig till terrorismen: förhandling eller repression. Jag är anhängare av båda sätten." Skjut dem idag — bjud dem på te i morgon!

Organiserat bondestånd

Mahendra Singh Tikait är en av de nya stjärnorna på den politiska himlen. I början på mars var han på framsidan av Sunday, The Illustrated Weekly of India, Frontline, The Week, och flera dagstidningar. "Vem är denne man," undrade Illustrated Weekly. Bonde-Messias, Bondefackföreningsledare och Bonde-Bhindranwale, svarade man. (Bhindranwale var en radikal sikh-ledare, som blev känd i samband med stormningen av det Gyllene templet i Amritsar). Bonde i varje fall. Bilderna visar honom rökande vattenpipa omgiven av beväpnade livvakter eller talande till folk som är bönder som han själv. De vill ha billig el till sina lantbruksmaskiner, mer betalt för sina sockerrör, representanter i jordbruksprinsnämnden och en kvot av fasta tjänster i staten reserverade för bondebarn. Kraven är väl kända från andra bonderörelser.

Vad som är mer speciellt med Tikait är hans stil. För honom är maktens språk inte engelska. När jag mötte honom 1981-82 i hans by hade jag svårt att förstå hans hindi-dialekt. Då som nu var han det ärftliga överhuvudet ("Tikait") för en klan i jat-kasten. Jats är en bondekast som dominerar stora delar av Haryana och Punjab,

förutom de västra delarna av Uttar Pradesh. Jag intervjuade honom angående en strid mellan två klaner. Några av hans motståndare i den striden är hans konkurrenter idag, men nu gäller det statens lantbrukspolitik och inte förhållandena mellan olika klaner.

Meri baat sunno!

Tikait var inte rik och inte bildad. Han blev underkänd i sjätte klass, säger han. Hans hus bjöd på grovt bröd, inte fint vetebröd som de flesta andra "mellanbonde-hushåll" gör. Han var traditionalist. "Livet på landet var gott innan Kongresspolitikerna förstörde allt för oss. Vattnet var bättre. Husen var inte byggda av tegel. Lerhusen var bra, för leran var bättre förr." Han tog en handfull blad från ett neem-träd. Bladen sägs ha medicinsk effekt. Han bjöd på några. De var otroligt bittra. Han satte i sig en hel mun full.

Dagen efter kom min tolk, och ville ha mig därifrån så fort som möjligt. Han var rädd att Mahendra skulle strypa mig, när han kärvligt lade armen runt min hals. En del menade att jag var tokig som trodde att Mahendra var vid sina sinnens fulla bruk. Men nu är han bondeledare. Han måste tas på allvar både i Lucknow och i New Delhi. Hans koalition av jats och andra bondekaster har blivit en maktfaktor. "Meri baat sunno!" — "Hör vad jag har att säga!", som bönderna säger med höjd röst, när den ene vill avbryta den andres monolog.

Stig Toft Madsen
övers. GD

CELEBRATE HOLI IN A HOLY WAY

STERN STEPS TO CURB HOOLIGANISM

- Police pickets posted around Women's College and at other vulnerable points.
- Foot, motor cycle and car borne patrolling by police intensified.
- Police Control Room jeeps shall do special patrolling to check eve-teasers on the roads as well as in the buses.
- Drive against bad characters and pedlars of narcotics and illicit liquor intensified.
- Sale of water balloons banned. Parents are advised to see that their children do not throw water-filled balloons.
- As pre-Holi arrangements, schoolteachers are advised to ensure that children do not throw balloons at the time of school dispersal.
- Throwing of coloured water on unwilling persons is prohibited under the law.
- DTC drivers are instructed to take bus to the nearest Police Station in case of any incident of eve-teasing.
- Delhi University has agreed to give a large number of student volunteers (both girls and boys), who will work in close cooperation with the Police to check hooliganism.

JAG PARVESH CHANDRA
Chief Executive Councillor
Delhi Administration

Appeals to the peace-loving and law-abiding citizens to lend a helping hand to the authorities in ensuring a peaceful HOLI

Allt enligt reglerna!

Licensavtal gör det möjligt att använda svenska vapen i pågående krig utan att bryta någon lag. Det skriver SYDASIENS Thomas Bibin, som forskat närmare i hur det egentligen ligger till med FFVs granatgevär Carl-Gustaf och indiernas krig mot separatistgerillan i Sri Lanka.

Var det någon som undrade över uppgifterna om det svenska granatgeväret Carl-Gustafs roll i kriget i Sri Lanka? Det var i vårt decembernummer som vi berättade att Carl Gustaf spelade en avgörande roll när de indiska trupperna stred mot den tamilska gerillan runt Jaffna i oktober. Minst 700 gerillasoldater miste livet enligt den indiska militären.

Uppgifterna kom från tidskriften India Today den 15 november. Där berättas att den indiska militären var angelägen att rädda byggnader och civila i sin uppgörelse med gerillan. Därför hade man störst nytta av sitt 105 mms lätta artilleri och av Carl-Gustaf. "Vi slogs under restriktioner som vi inte var vana vid", uppgav brigadgeneral Kulwant Singh.

Uppgifterna gav inget eko i den svenska pressen. Snart kom den i stället att ägna sig åt bluffen om att Carl Gustaf licenstillverkades i England vilket skulle förklara varför granatgeväret nu finns i en rad länder dit svensk vapenexport är förbjuden.

Följt reglerna

Men Indien är godtaget som mottagare av svenska vapen trots att landet befinner sig i

ett försvarligt antal krig sen många år. Och idag anses det i regeringskretsar i New Delhi vara en framgång att man gått in i ännu ett krig, nämligen det i Sri Lanka (se SYDASIEN 4/87).

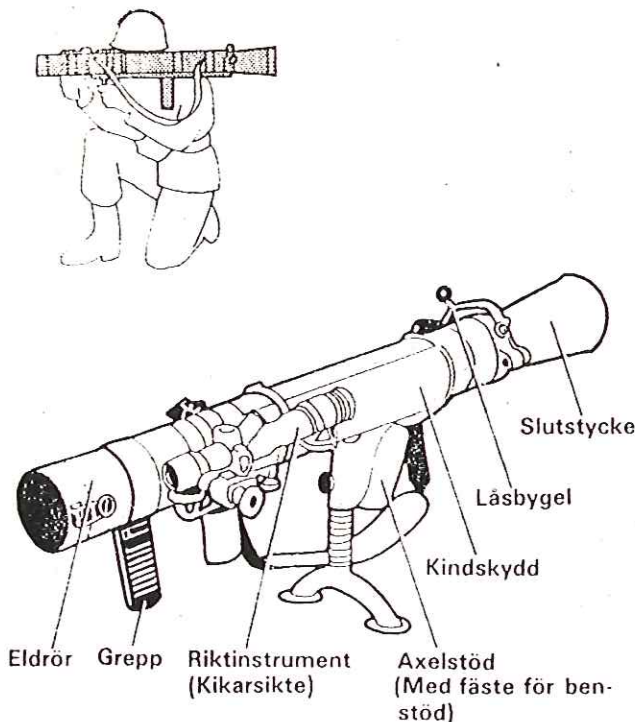
"Vi har följt gällande svenska regler och år 1976 upprättat ett avtal med Indien om licenstillverkning av granatgeväret Carl-Gustaf", säger informationschef *Katarina Curman* på FFV, statliga Försvarets Fabriksverk i Eskilstuna till SYDASIEN. Curman berättar också att avtalet förnyades 1986 för ännu en tioårsperiod och att Krigsmaterialinspektionen (KMI) fått godkänna det nya avtalet eftersom vapenexportlagen skärptes från 1983. Före dess fanns i princip inga begränsningar för avtal om licenstillverkning av svenska vapen.

"Det finns inga klausuler i avtalet som hindrar Indien att använda Carl-Gustaf i krig och vi ser heller ingen anledning att kommentera att så tycks ha skett i Sri Lanka", säger Katarina Curman på FFV. "Vill indierna använda det i krig så är det upp till deras eget goda eller dåliga omdöme".

Avtalen 1976 och 86 tillåter inte Indien att exportera några granatgevär, men FFV vill inte uppge hur stor tillverkning licensen ger. Enligt en militärtidskrift fanns det 1985 omkring 750 exemplar av Carl-Gustaf i Indien.

På KMI vill *Magnus Robach* inte kommentera FFVs Indienlicens eftersom man fått regeringens uppdrag att granska alla svenska vapenlicensavtal med andra länder. Men han bekräftar att före 1983 fanns i princip inga begränsningar för licenstillverkningsavtal. För den direkta vapenexporten har ju däremot en begränsning funnits sen 1956. Den lag som började gälla från 1983 ökade framför allt kontrollen av vapenexporten plus att nya licensavtal ska dömas efter samma regler som exporten. Men gamla licensavtal har kunnat fortsätta som förut, vilket regeringen nu, 1988, vill ändra på, berättar Robach. De gamla licensavtalen hade heller inga generella hinder för vidareexport från licenslandet.

Slutsatsen är att ett svenskt statligt företag för bara två år sedan upprättade ett helt lagligt avtal om licenstillverkning av granatgeväret Carl-Gustaf med ett Indien som befann sig i väpnade konflikter när avtalet skrevs och som i dag dessutom använder sig av det licenstillverkade svenska vapnet i krig. Så kan det oerhört "strikta" svenska förbudet mot vapenexport fungera i praktiken!

Carl-Gustaf

är ett 84 millimeters granatgevär som bla kan slå ut en stridsvagn på 300 meters håll. Därutöver lämpar sig granatgeväret för närstrider i stadsmiljö. Dess tvåkilos spränggranat når upp till 1 km och har en splittrverkan som är särskilt lämplig för "mjuka mål", dvs människor. "Vietcong

sitter som klistrade längs väggarna", var det betyg australiska officerare gav Carl Gustaf under Vietnamkriget.

Carl-Gustaf var under 50- och 60-talen FFVs flaggskepp. Idag tillverkas vapnet förutom i Eskilstuna också i Japan och i Indien.

Fler svenska vapen

Såväl Indien som Sri Lanka har drastiskt ökat sin militära rustning under senare år. Mellan 1977 och 1986 ökade Indien sina militärutgifter med 63 % i fasta priser. Indien räknas som världens fjärde militärmakt. Under åren 1981-84 stod Indien för 7,4 % av tredje världens totala vapenköp. 25 % av forskningen i landet är militär forskning.

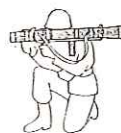
1963 började Indien tillverka 40 mm kanoner på licens från Bofors. Man räknar med att där finns ett tusental sådana nu. Dessutom har Indien ca 30 marina Boforskanoner av kalibrerna 375 mm, 57 mm och 40 mm.

I mars 1986 tecknade Indien kontrakt med Bofors på de beramade 410 st Fälthaubits 77B (FH 77), för 8,3 miljarder kronor. Leverans pågår och kommer antagligen att fortsätta till 1991-92 varefter licenstillverkning i Indien ska ta vid. SAAB levererar dragfordon och svenska Philips elektronik.

FH 77 ska placeras ut i norr vid gränsen mot Pakistan som ett svar på liknande pakistanska kanoner.

Sri Lanka har tiofaldigat sina militärutgifter på tio år (1977-87) och 1986 utgjorde de 14 % av statsbudgeten. Samma år hade man 36 000 man under vapen, men det finns skäl att tro att de indiska "fredsbevarande"

styrkorna i Sri Lanka redan idag är dubbelt så många som de lankesiska samlade styrkorna. Officiella siffror berättar om 60-70 000 indiska soldater, andra uppger ca 100 000, dvs lika många som Sovjets trupper i Afghanistan. "De indiska soldaterna utgör nu 5 procent av befolkningen!", klagade nyligen en borgmästare i östra provinsen.

Sverige har inte exporterat vapen till Sri Lanka, utom 1982 då KMI uppger en försäljning för 1,9 miljoner dit. Vissa uppgifter tyder på att det kan gälla materiel till hjälp för provskjutning av robotar och kanoner. När Kotmalekraftverket invigdes i augusti av den dåvarande socialdemokratiska försvarsmi-

nistern, Anders Thunborg, så var SYD-ASIEN där och frågade om Sverige kunde tänkas exportera vapen till Sri Lanka. Thunborg svarade då harmset att det inte alls var aktuellt. Men han sa inte att det var det några år tidigare.

En militärtidskrift uppger också att Sri Lanka 1980 eller senare mottagit 24 st 40 mm Boforskanoner. De har inte kommit direkt från Sverige. Möjligen från licenstillverkning i Indien eller olagligen från någon tillåten köpare.

Sverige har sedan 1971 regelbundet levererat vapen till fr a Indien, men också till Pakistan om än i mindre skala. Exportsiffran till Pakistan steg dock 1986 plötsligt till 239,4 miljoner. Till övriga Sydasiens har inga vapen levererats utom för 11 milj kronor till Nepal år 1985.

Dyrköpt seger

Indiernas seger i oktober över gerillan i Jaffna kostade 365 indiska soldater deras liv. Det var dubbelt så stor förlust som Indierna gjort i sina krig med Pakistan.

Indierna mötte en välmotiverad och hemmastadd fiende. Själva kastades många indier in i striden den 11 oktober direkt efter ankomsten till Sri Lanka. Inledningsvis saknade man artilleri och tom ammunition. Trupperna var också dåligt informerade. Dessutom stupade många officerare för kulor från gerillans krypskyttar. Det proportionella antalet dödade officerare var det högsta Indien haft i något krig.

Indiernas överraskningsanfall var ingen överraskning för Tigergerillan. Det första krigsdygnet blev ett blodigt nederlag för Indien. De indiska fallskärmsjägarerna decimerades redan innan de tog mark. När sedan en pluton infanterister (13th Sikh Light Infantry) landade i Jaffna överfölls de av gerillan som kämpade ner de sista soldaterna i strid man mot man med bajonetter. En indier ur den plutonen överlevde.

Indiernas mest effektiva vapen var

deras 105 mm lätta artilleri och granatgeväret Carl-Gustaf. Gerillan använde bla Kalashnikov AK-47or och kinesiska granatkastare. Men viktigast var kanske gerillans hemmagjorda minor som stod för 60 % av de indiska förlusterna. Dessa minor var ofta så kraftiga att de kunde spränga en indisk stridsvagn på 45 ton i småbitar.

I början av året påstods det att gerillan fått in nya vapen sjövägen från Singapore. Den indiska marinen har utökat sin patrullering längs Sri Lankas kuster.

Samtidigt tyder mycket på att indierna och gerillan samlar sig för ett militärt avgörande i östra provinsen. Men indiernas önskan om en militär seger kan visa sig svår av flera skäl. Det finns inget klart frontavsnitt som i Jaffna. Indierna har också sen oktoberkriget förlorat sitt stöd bland den tamilska befolkningen. Och i övriga delar av landet samlar sig de anti-indiska krafterna ledda av det terrorinriktade JVP och av det förra regeringspartiet SLFP.

Dessutom är ju grundkonflikten inte militär utan politisk.

Sri Lankas befrielse-tigrar

vad vill de?

Peter Schalk, professor i religionshistoria i Uppsala, presenterar tamiltigrarnas ideologi och politiska program. Kunskap om tigrarnas politisk-ideologiska referensram är central för förståelsen för vad som idag händer i Sri Lanka.

Det är ännu för tidigt att skriva de lankesiska tamiltigrarnas nu 12-åriga historia. Men de har ändå under den gångna tiden profilerat sig på vissa punkter och följt en viss linje. Det gör det möjligt att känna igen och förutsäga reaktioner hos dem. Själva kärnpunkten i tamiltigrarnas politiska program är att upprätta en självständig stat kallad Tamil Ilam. Innan jag kommer in på flera punkter i tigrarnas program och ideologi vill jag nämna något om de andra organisationerna, med vilka jag jämför tigrarna. (Se box intill).

Ilams gränser skall enligt tigrarna sträcka sig från Chilaw i väster norrut över Mannar och sedan österut längs en linje strax norr om Anuradhapura till Tricomalee och därifrån söderut över Batticoaloa ändå ner till Pottuvil. (Se kartan!) Det tecknade området är något större än den nuvarande östra och norra provinsen. Tigrarna har sålunda landanspråk, vilka går utöver vad som erkänts i avtalet med Indien.

Tigrarnas två principer för gränsdragningen av Ilam är att landet skall omfatta vad moderna tamilska historiker framställt som det suveräna kungadömet i Jaffna mellan 1300-1621, vilket skall ha haft den nämnda utbredning, och att den *tamiltalande* fiskebefolkningen längst ner i sydöst vid Pottuvil kommer med i Ilam. Observera att tigrarnas Tamil Ilam inte omfattar det av invandrade tamiler av indiskt ursprung bebodda höglandet. Skälet till avgränsningen mot dessa tamiler ska jag återkomma till nedan.

En helt annan inställning till dessa har EROS och EPRLF, vilka i sin karta över Ilam

följdriktigt har innefattat Badulladistriktet i höglandet. TELOs och PLOTs karta ansluter sig till LTTEs. ENDLF har inte yttrat sig i frågan. TULF har ingen karta, men har istället en klart formulerad princip för Ilams omfattning. Ilam skall vara en stat, vars enhet bygger på språklig grund. Hur tänjbar denna princip är vet bara TULF från förhandling till förhandling. TULF har för övrigt varit kompromissvilligt och har frångått kravet på Ilam redan 1979. Partiet har fått en avspjälkning i Tamil Ealam Liberation Front (TELF), som driver Chevanayagams ilamistiska linje med fredliga medel.

Tigrarnas inställning till plantagearbetarna

Tigrarnas inställning till plantagearbetarna av indiskt ursprung i höglandet framgår av LTTEs förväntan att dessa skall flytta på sig och bosätta sig i Ilam. Tigrarna är ensamma om denna ståndpunkt. TELOs ståndpunkt är vag, medan TULF och ENDLF arbetar efter linjen, att plantagear-

betarna skall få alla sina medborgerliga rättigheter, där de bor.

EROS, EPRLF och PLOT har särskilt engagerat sig för plantagearbetarna, och de båda förstnämnda kräver, att Ilam delvis skall omfatta deras bosättningsområden också. De tre gruppernas engagemang före juli 1987 gällde förutom hjälpverksamhet även en politisk mobilisering till väpnad kamp, ett öppnande av ännu en kampfront i söder.

Motståndet mot ett inlemmande av plantagearbetarna i Ilam kommer bl a från den mäktiga organisationen Ceylon Workers' Congress (CWC) under ledning av tamilen Thondaman, som accepterat en portfölj i J. R. Jayawardhenes regering, men även av CWC oberoende organisationer har förkastat ilamismen. Plantagearbetarna står faktisk splittrade ifråga om Ilam.

Tigrarna och progressiva singhalesiska grupper

Tigrarnas negativa inställning till ett samarbete med progressiva singhalesiska grupper skiljer dem från alla andra tamilska organisationer. Tigrarna menar att konflikten i Sri Lanka inte utgår från olika klassintressen, utan från rasintressen. Konflikten är enligt tigrarna en etnisk konflikt och det finns inga progressiva grupper bland singhaleserna att anknyta till. Varje singhales, som håller på konstitutionen, nationalsången och nationalflaggan är en motståndare till Tamil Ilam. Eftersom de flesta singhaleser torde stödja dessa symboler för landets enhet blir kampen för Ilam en kamp mot vad det singhalesiska folket anser vara dess yttersta angelägenhet. Singhaleserna kallas *mleccas*, vilket är en traditionell term för "barbarer". Faktum är att LTTE i sin ideologi och i handling, som går ut på att ibland utföra hämndaktioner på civila,

tagit upp en etnocentrisk ideologi, som de lärt i den dravidiska rörelsen, men som de också lärt av sina singhalesiska motståndare, fastän de har "spegelvänt" denna etnocentrism. Tamiltigrarnas kompromisslösa etnocentrism är en reaktion på singhalesernas kompromisslösa nationalism och rasism. Det var faktiskt singhaleser som började att använda beteckningen "barbarer" på tamilerna.

EROS, EPRLF och PLOT har inte bara i ord, utan även i handling visat en helt annan

inställning än tigrarna till att samarbeta med singhaleser. Ett intensivt samarbete förekommer med minst fyra namngivna väpnade singhalesiska grupper, dock ej med det rasistiska Folkets Befrielsefront (JVP). TULF har genom åren visat, att den vill arbeta parlamentariskt och ENDLF har rentav krävt att singhaleser skall få bli medborgare i Ilam. En sådan ståndpunkt har inte ens antytts av tigrarna.

Tigrarnas statsbildning

Tigrarnas ledare har förespråkat en enpartistat för Tamil Ilam. Det har visserligen de andra grupperna med undantag för TULF också gjort — men inte som en permanent inrättning utan för att skapa ordning inför allmänna val. Tigrarna har framhållit Jugoslavien som förebild. Poängen med detta torde vara att Jugoslavien är en enpartistat, där en nationalistisk ideologi spelat en stor roll vid statens uppbyggnad efter andra världskriget.

Tigrarna och kastväsendet

Genom sitt ursprung har tigrarna en stark förankring i en speciell kast, fiskarkasten, i ett begränsat område i staden Velvettiturai på norra delen av Jaffnahalvön. Men med tigrarnas växande styrka har också andra kaster dragits in, naturligtvis främst den största kaster, vellallas, men framförallt vellallas opriviligerade skikt och arbetslösa ungdomar. Vellallas medel- och överskikt har traditionellt varit bas för Tamil Congress, Federal

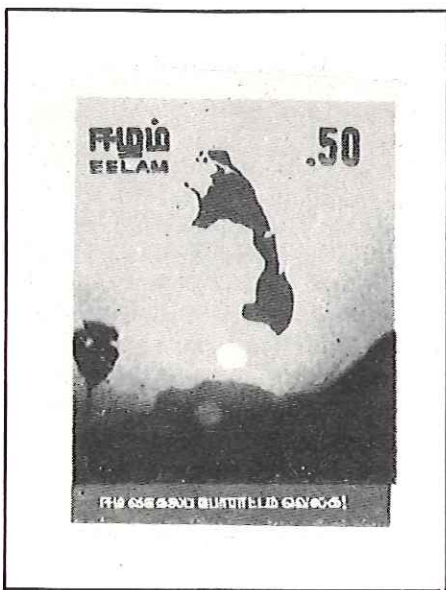
Party (FP) och TULF. Velvettiturai är också en stark hinduisk bas, där kristen mission förgäves under årtionden försökt vinna in-steg, vilket den lyckats med i andra trakter hos fiskarkasten. Medan tigrarnas kämpande bas sålunda är ett tamilskt opriviligerat befolkningsskikt, vädjar särskilt EPRLF och EROS, öppet till klassamarbete mellan olika tamilska progressiva grupper. Även på denna punkt har de läst sin Lenin annorlunda än tigrarna, vilka klargjort, att i ett fritt Tamil Ilam privilegierade skikt ej får något inflytande.

Tigrarna och religionen

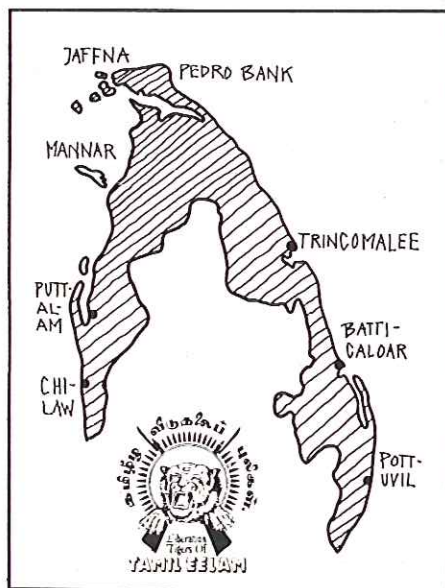
Medan TULF klart säger att Ilam skall vara en sekulär stat — varmed TULF inte menar en religionslös stat, utan en mångreligiös stat — är tigrarna förtegnade om sin framtida religionspolitik. Faktum är att tigrarna har ett starkt stöd hos opriviligerade hinduiska, katolska och muslimska grupper.

Det torde också vara klart, att i den mån som religionen är förbunden med privilegierade kasters eller klassers intressen kommer den att bekämpas i förbindelse med kampen mot dessa intressen. Men tigrarna har inte framfört någon religionskritik, de kan visserligen förväntas bli antiklerikala och kritiska mot religiösa institutioner, men inte antireligiösa.

Om Prabhakaran berättade ett trovärdigt vittne för mig att han före en avgörande drabbning brukar gå till en hindu puja och därefter "spå på" med en katolsk mässa. Själva kärnan i tigrarnas ledning kommer från en traditionell hinduisk trakt och tigrarnas tamilnationalism är nära förbunden med särskilt hinduismen och katolicismen. De leninistiska organisationerna däremot kan förväntas göra "rent hus" med religionen, i varje fall om man skall tro en av EROS offi-

Ett olagligt frimärke som används i de områden som tamilerna behärskar.

De streckade området visar det territorium som LTTE gör anspråk på.

ciella talesmän, vilken lakoniskt och otvetydigt anförde följande handlingsprogram: "Bort med skiten!"

Katolska kyrkan är hårt engagerad på de kämpande tamilernas sida genom en grupp präster och nunnor, vilka skolats i sydamerikansk befrielseeteologi. I samband med Victors död, som inträffade i oktober 1986 — Victor var den lokale tigerledaren i Mannar — ställde även den tamilska katolska kyrkans officiella hierarki upp för att hålla döds-mässor till Victors minne. Den tamilska katolska kyrkan har aktivt engagerat sig i tamilernas frihetskamp, vilket inbringat en hård kritik från de singhalesiska "bröderna" i söder och faktiskt lett till en organisatorisk splittring efter etniska linjer inom samma konfession.

Tigrarnas läsning av Lenin

Tigrarna är selektiva i sin läsning av Lenin, vars bild är spridd på många affischer, vilka satts upp av tigrarna. Lenins skrifter citeras ofta i tigrarnas publikationer. Vad tigrarna har tagit fasta på hos Lenin är klasskampen inom den egna folkgruppen och Lenins rättfärdigande av en revolution av små nationer för att nå självbestämmande. Men vad gäller Lenins kritik av nationalstaten och dennes krav på att sprida revolutionen till grannländer och förena alla revolutionära krafter, har tigrarna tonat ner detta och rentav utgivit det för att vara irrelevant.

De övriga väpnade grupperna har läst sin Lenin annorlunda. Särskilt EPRLF och EROS ser Ilam som ett övergångsstadium. Målet är att mobilisera alla progressiva krafter på båda sidor för att få igång en revolution i hela Sri Lanka. Observera, att varken EPRLF eller EROS talar om Tamil Ilam, utan bara Ilam och de gör detta lika medvetet som tigrarna talar om *Tamil* Ilam.

Tigrarnas syn på muslimerna

Muslimerna i Sri Lanka är en omsvärmad grupp, vars röster är betydelsefulla och vars ställningstagande till Ilam är avgörande. LTTE räknar dem i en tradition från FP som tamiler med hänvisning till att de som modersmål har tamil. LTTE ser muslimerna inte som de ser på sig själva, alltså som en egen grupp med en (fiktiv) arabisk härkomst och med en egen religion, utan ser dem som en del av tamilernas kollektiv.

TULF har i sitt valmanifest från 1977 tillerkänt muslimerna rätten att bilda en egen stat om de så önskar. De andra grupperna har inte något program för muslimerna i (Tamil) Ilam. Bland muslimerna själva finns grupper som är för Ilam och andra grupper som är för enhetsstaten. Sri Lankas utrikesminister i UNP-regeringen är muslim.

Alla väpnade grupper har en dold hierarki, som avslöjas när någon dött i strid. Då redogörs för den dödes militära grad inom de

olika gruppernas organisationer. Men alla grupper, utom tigrarna och PLOT, undviker att framhäva en person i ledningen för en grupp. Ofta får deras "ledare" den anspråkslösa titeln "talesman", men tilltalas som alla andra som "kamrat". I fallet tigrarna och PLOT är saken annorlunda. Där intar Velupillai Prabhakaran (f 1956) resp Uma Maheswaran ledande ställningar helt öppet.

Ledaren

Prabhakaran är ingen medryckande talare eller skribent som Lenin. Hans popularitet grundar sig på att han utomordentligt väl spelar en i traditionell tamilkultur känd roll som den till självoffret beredde hjälten, som hängivet och disciplinerat, omgiven av sitt till döden beredda mannförbund, arbetar för ett individuella intressen överordnat mål, i hans fall för Tamil Ilam. Kravet på moralisk renlevnad vad gäller berusningsmedel och sexuella handlingar ställer Prabhakaran på

Velupillai Prabhakaran.

sig själv och på sina följeslagare såsom en del av hängivenheten för Ilam. Likaså är hans förakt för de andra gruppernas ovärdiga "associaala beteende", vilket anges som skäl för att de avväpnats ett framträdande drag.

Den politiska ledarroll som Prabhakaran spelar är således ett uttryck för hans tamilska nationalism, som även på annat sätt demonstreras. Symbolen, tigern, refererar till den sydindiska coladynastins vimpel. Denna dynasti, som erövrade större delen av Syindien och Sri Lanka under 800-1200-talen befrämjade tamilkulturen på många olika sätt. Tigern är sålunda en nationalistisk tamilsymbol, som skall sättas mot singhalesernas "lejon", som för dessa fyller

samma funktion att vara ett emblem för den nationella särarten. Dessutom är ju tigern en värdig motståndare till lejonet. Colavimpelns tiger har givit gruppen dess namn, som översattes från tamil till engelska med "Liberation Tigers of Tamil Ealam" (LTTE).

Tigern är redan i äldre tamildiktning, i verket *Puram* från århundradena från omkring vår tideräknings början, ett klanemblem för colas. Tigern beskrivs där som ett stolt djur, som aldrig skulle äta ett byte, som fallit ned på dess vänstra sida. Det måste ha fallit ned på dess högra sida. Tigern skulle aldrig äta gräs även om den skulle förbli utan föda. Diktaren önskar, att människan vore som en tiger. Befrielse-tigrarna tar upp denna tigerroll som spelas bäst av den ideala hjälten. Han dör hjältedöden, när han vunnit *pukal* "berömmelse" genom att segra på slagfältet. Om hjältarna sägs det på ett annat ställe i diktverket *Purananura*: "För berömmelsen ger de sitt liv".

Vid val av emblem kan man inte alltid förutse icke önskade polemiska tolkningar från en motståndare. Eftersom tigeremblemets är av sydindisk härkomst har singhaleserna funnit en "bekräftelse" på att dessa inte representerar en nationell lankesisk, utan en sydindisk tamilsk rörelse. De fruktar att tamilerna med sina 55 miljoner människor ska svälja alla singhaleser som de så många gånger tidigare i historien hotat att göra. Detta synsätt har föranlett någon kvick kommentator att tillskriva singhaleserna, som är i majoritet i Sri Lanka, ett minoritetskomplex.

En som i hög grad led av detta var ministern i UNP-regeringen fram till 1985, Cyril Mathew, som i sina parlamentstal varnade för den sydindiska faran, framställde fredliga TULF som en tigerrörelse och gjorde tigern till en symbol för "terrorism".

Då befrielse-tigrarna organiserade sig första gången 1972 i Tamil New Tigers (TNT), som blev förlöpare till Liberation Tigers of Tamil Ealam (LTTE), var tydligen ingen historiker närvarande då tigeremblemets valdes. En historiker skulle naturligtvis ha valt guden Shivas liggande tjur som emblem, ty detta var det suveräna kungadömet i Jaffna emblem fram till 1621. Det är ju inte colas sydindiska imperium, utan just detta suveräna kungadöme i Jaffna, som är Ilams förebild. Den liggande tjuren är bl a ett nationellt lankesiskt emblem (om man bortser ifrån att jaffnadynastierna återopade Rameshwaram på det indiska fastlandet som sitt ursprung).

Tigrarna och de andra väpnade tamilgrupperna

Tigrarna har aldrig talat mot försöken att etablera en enhet mellan de olika grupperna, men har inte talat för en sådan enhet. En enda gång har LTTE varit samspelt med alla

övriga grupper, vid förhandlingarna i Thimpu 1985, men annars har LTTE gått sina egna vägar och ställt villkor till de andra grupperna för att dessa ska få arbeta. LTTEs "avväpnande" av medlemmar ur TELO, PLOT och EPRLF är numera välkänt. Det finns en framträdande exklusivitet över tigrarna, som inte är lika utpräglad hos de andra grupperna. Tigrarna förkastade t ex de i september erbjudna 7 av 12 platserna i den föreslagna provinsregeringen, (men accepterade i och för sig själva principen att bli representerade i ett förvaltningssystem, som inte är en suverän stats).

Tigrarnas relation till Delhi

Tigrarnas förväntningar på Delhi var fram till fördraget 29 juli 1987 nyttoinriktade. Delhis moraliska och materiella stöd behövdes för att kampen för Tamil Ilam skulle bli framgångsrik, men denna kamp för och i Ilam skall utkämpas av tigrarna allena. Tigrarna brukar för övrigt framställa sig själva som vilande helt på egna krafter förneka varje förbindelse med sikherna, kurderna, PLO och Khadaffi. (EPRLF, EROS och PLOT däremot gör ingen hemlighet av sina förbindelser till PLO). Tigrarnas in-

ADMK, DMK, DK (mer om dess organisationer nedan) och vänskapsföreningar i Sydindien, vilkas stöd tigrarna såväl behöver.

Men det är ändå viktigt att observera, att tigrarnas kamp för Ilam är en *nationell* och inte en pandraavidisk kamp för ett frigörande från Delhi. Tigrarna har inga planer på att inkludera ett framtida Ilam i en dravidisk konfederation.

Eftersom det råder ett öppet krig mellan de indiska styrkorna och befrielse-tigrarna på lankesisk mark får de senare inte längre arbeta fritt på indisk mark, särskilt inte i Madras, där tigrarnas samordnande förvaltningscentral finns. Kvarvarande befrielse-tigrar i Indien är egendomligt nog inte internerade, men däremot kontrollerade. Deras hus i Adyar är omringade av säkerhetspolisen. De andra tamilska organisationerna får däremot arbeta och resa fritt i Indien så länge de inte tar till vapen och inte verbalt motsätter sig den indiska regeringens verksamhet i Sri Lanka. Toleransen kan sägas vara stor ännu så länge, vilket belyses av det faktum att talrika resolutioner, pressuttalanden och pamfletter tillåts kritisera den indiska regeringen,

kravet att *symboliskt* överlämna sina vapen och har accepterat principen att bli representerade i det nya provinsrådet i medvetande om att det är en del av ett centralstyrt förvaltningssystem och inte av en suverän tamilska stat.

Tigrarna har däremot inte accepterat utvecklingen efter 17 september 1987, då det enligt tigrarna visat sig, att såväl den indiska som den lankesiska armén systematiskt brutit mot sitt eget fördrag och att den lankesiska regeringen inlett en så snäv tolkning av fördraget, att tamilerna inte skulle få någon form av självförvaltning värd namnet. Tigrarna är alltså för själva fördraget såsom "ett steg i rätt riktning", dvs som ett steg mot Ilam, men de kände sig svikna av såväl Delhi som Colombo omkring den 17 september och grep därför till vapen igen. Det är viktigt att komma ihåg, att tigrarna kan kallas till förhandlingar på grundval av fördraget, men inte på grundval av Delhis och Colombos *handläggning* av fördraget. Det är också viktigt att komma ihåg att de andra f.d. väpnade gruppernas varaktiga nedläggande av vapnen inte skall tolkas såsom ett acceptande av Delhis och Colombos *handläggning* av fördraget. Dessa grupper är i själva verket mycket kritiska mot denna handläggning och är överens med tigrarna i den verbala delen av kritiken. Deras tilltro till Delhi och Colombo är allvarligt skadad. T o m TULF har blivit hotfull.

Stödet för tigrarna

Tigrarna har ett uttalat stöd från den lankesiska tamilska, nationalistiska och politiskt konservativa flygeln, som leds av advokaten N. Satyendra i Cambridge. Denna flygel har i sin tur ett starkt finansiellt och moraliskt stöd från exiltamiler i USA och Canada. Denna flygels tidskrift heter *Tamil Voice International* och utges i London.

Tigrarna får också stöd för sina mål om än inte för sina medel av den politiska liberala flygeln bland lankesiska tamiler. Denna leds av advokaten S. Chandrahasan i Madras. Denne är ingen mindre än S.J.V. Chelvanayagams son, som försöker föra arvet från sin faders sista levnadsår vidare. Denne förespråkade Ilam och övergav federalismen 1976. Chandrahasans publikationer är många. En av dem heter *Violations* och utges i Madras.

Tigrarna får också ett viktigt och hemligt stöd från talrika vänskapsföreningar i Sydindien. Den sydindiska massrörelsen Dravida Kalakam (DK) gör dock ingen hemlighet av sina sympatier för tigrarna och inte heller oppositionspartiet i Tamil Nadu, Dravida Munnetra Kalakam (DMK). Regeringspartiet i Tamil Nadu, All India Anna Dravida Kalakam, står efter regeringschefens M G Ramachandrans död 24 december 1987 under Delhis centralstyre och måste tillägna sig

"Krossa allt förtrycket".

Tre tigrinnor på Jaffnahalvön.

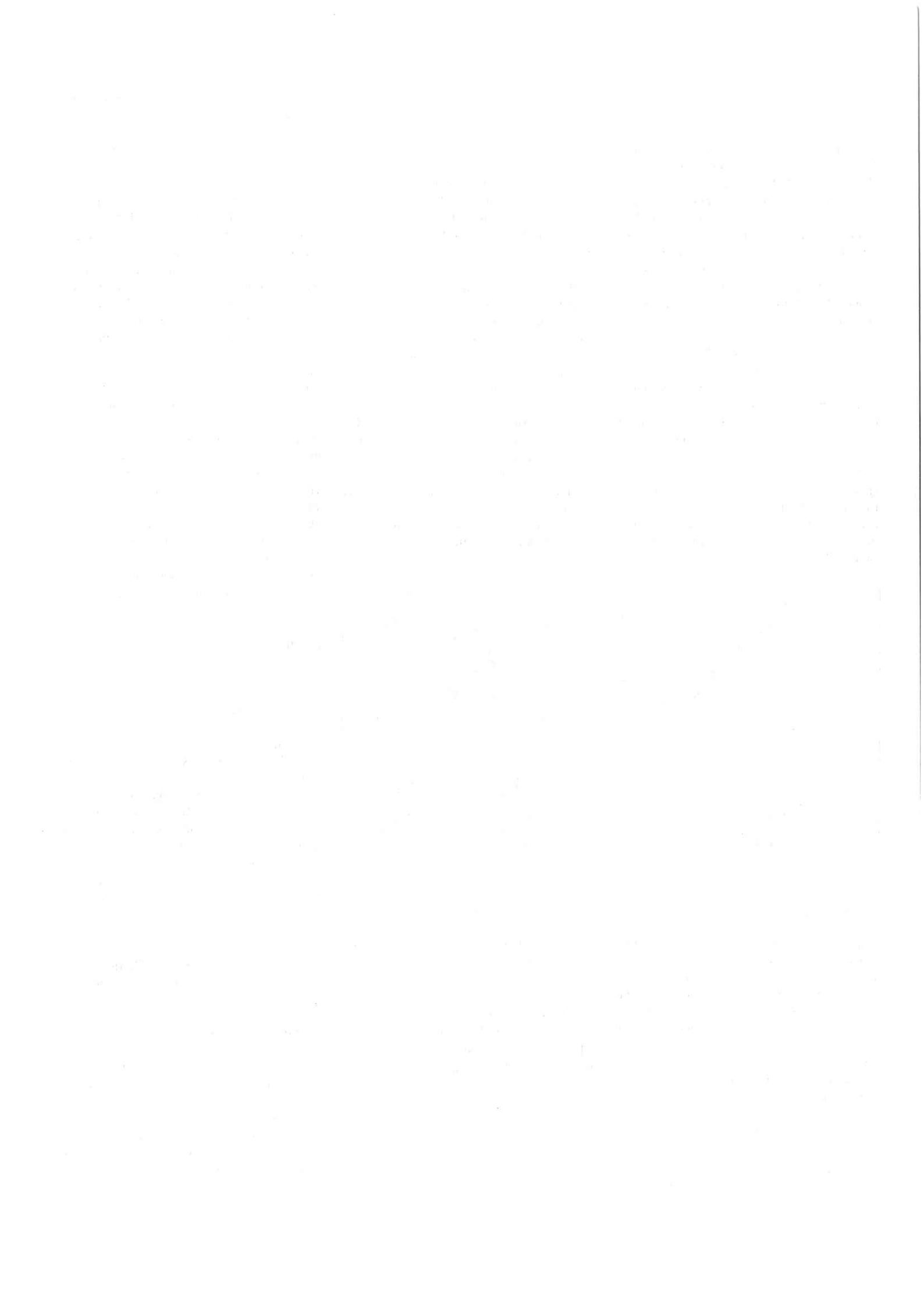
ställning till Delhi var sålunda reserverad redan före fredsfördraget, men blev anti-Delhi i september 1987 i samband med att tigrarna valde att ta till vapen igen. Därefter började en mördande kamp mot den indiska armén, som drev tigrarna under jorden i såväl det framtida Tamil Ilam som i Tamil Nadu, där baserna fanns. Tigrarna blev således anti-Delhi, vilket dock inte bör identifieras med en antiindisk och särskilt inte med en antidraavidisk hållning. Tigrarna får många solidaritetsbevis från Sydindiens dravider.

En möjlig utveckling är att tigrarna rentav blir ett instrument för sydindiska partier i en pandraavidisk, anrik konflikt med Delhi. Tigrarna redan har ett starkt stöd från AI-

och den klart tigervänliga tidskriften Viravenkai "Hjältetigern", som utges i Madras, distribueras fortfarande regelbundet.

Tigrarnas ställningstagande till fredsfördraget 29 juli 1987

I svenska massmedia, vilka reflekterar indiska och lankesiska officiella uttalanden, uppges onyanserat, att tigrarna skulle vara emot fredsfördraget 29 juli 1987. Detta tigrarnas ställningstagande anges vara ett avgörande skiljetecken mellan tigrarna och de andra f.d. väpnade tamilska grupperna och TULF. I själva verket har tigrarna underkastat sig fredsfördragets bestämmelser, fastän under protest. De har underkastat sig

en Delhivänlig retorik i Sri Lankafrågan, men MGR stödde under sin tid helt öppet tigrarna och hans kadrer gör så fortfarande.

Den tamilska vänstern, som lagt ner sina vapen och som deklarerat sin tilltro till Gandhis förmåga att verkställa fördraget av 29 juli 1987, har en svår position vad gäller tigrarna. Dels instämmer de i tigrarnas kritik av brotten mot fördraget och mot den lankesiska regeringens snäva tolkning av det, dels fruktar de tigrarna mot bakgrund av erfarenheter från tidigare konfrontationer.

Sammanfattning

Tigrarna är genom sin härkomst, utbredning, sammansättning och ideologi en hårt disciplinerad lankesisk nationalistisk

tamilsk väpnad gerillaorganisation, som (fiktivt) helt vilande på egna krafter, vill upprätta en suverän tamilsk enpartistat kallad Tamil Ilam efter ett framgångsrikt trefrontskrig mot Colombo, Delhi och den tamilske bourgeoisin i Sri Lanka. Tigrarna är *just nu* den enda större gruppen, som utför en väpnad kamp mot Delhi och Colombo. fastän tigrarnas verbala kritik av Delhi och Colombo inlemmar dem i en bred enad tamilsk front mot just dessa städers regeringar.

Det behövs egentligen lite för att en enad väpnad front skall uppstå. Om befrielsestriderna överger sina exklusiva anspråk på att ensamt representera tamilerna, de övriga

tamilska grupperna omsätter till verbal eller väpnad kamp sin vunna insikt om att de ännu en gång blivit bedragna av Colombo och båda läger inser, att bara Colombo och Delhi tjänar på de lankesiska tamilernas inbördes splittring, föreligger den viktigaste förutsättningen för att en enad motståndskamp mot Colombo och Delhi med olika medel kan föras. I denna gemensamma kamp tvingas tamilerna också till att förstärka sina relationer till singhaleserna, särskilt till progressiva grupper bland dem. Dessa är många. Ett samarbete med dessa kan bli basen för ett framtida, suveränt, förenat, mångkulturellt Sri Lanka.

Peter Schalk

TELO

Telo (Tamil Ealam Liberation Organisation) grundades redan 1969, möjligtvis redan 1967, av Tangaturai, men gruppens namn kungjordes inte förrän 1973. Tigrarna samarbetade med TELO fram till 1982, då konkurrensen mellan tigrarna och TELO började och slutade i "avväpnandet" av drygt 100 medlemmar ur TELO under 1986. Sedan dess är TELO försvagad och splittrad. Det fanns ett nationalistiskt inslag i TELO, vilket förband organisationen med LTTEs ideologi. TELO har också starka band till det sydindiska politiska livet, särskilt till DMK, och till exiltamilska organisationer.

PLOT(E)

PLOT(E) (Peoples Liberation Organisation of Tamil Ealam) grundades 1982 av Uma Mahesvaran, som var medlem i LTTE till dess. PLOT(E) är inte ett nationalistiskt parti, trots sitt namn "Tamil Ilam", utan försöker följa en marxistisk-leninistisk linje. Organisationen är nu splittrad och jagad av tigrarna.

EROS och EPRLF

EPRLF (Ealam Peoples' Revolutionary Front) bildades 1982 som en utbrytargrupp ur Ealam Revolutionary Organisers (EROS). EROS vill vara ett renlärt marxistiskt parti, som dock, till allas förvåning, lyckats upprätthålla goda förbindelser till tigrarna genom bl a tiga diplomatiskt i rätt ögonblick och genom att genomföra en regional arbetsdelning: LTTE arbetar i norr och EROS i söder och öster.

ENDLF

ENDLF (Ealam National Democratic Liberation Front) bildades i maj 1987 som en utbrytargrupp ur PLOT och EPRLF med syfte att förena de olika grupperna. Organisationen är den enda som har "demokratisk" i sin benämning och stöder sig uttryckligen på Indiens medverkan i konfliktlösningen. ENDLF talar inte om att åstadkomma en socialistisk revolution i Ilam, vilket skiljer den från PLOT, EPRLF och EROS.

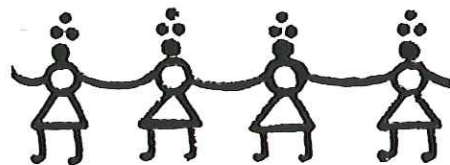
LTTE

Tigrarna grundades 1976 av V. Prabhakaran, som först tillhörde den ursprungliga TELO och sedan en år 1972 grundad förelöpare till LTTE, som hette TNT (Tamil New Tigers).

Alla grupper har sina rötter i ungdomsorganisationen av S.J.V. Chelvanayagams parti, "Federal Party" (FP) från det sena 60-talet med undantag för EROS, som grundades 1975 i London av exiltamiler.

TULF

Tamil United Liberation Front (TULF) är bildat 1976 som arvtogare till FP (1949-1972) och dess efterföljare Tamil United Front (TUF), (1972-76). TULF vann en jordskredsseger bland alla tamilska partier 1977 på sitt valmanifest, i vilket Ilam gjordes till ett mål, som skulle uppnås med fredliga medel. TULF var representerat i parlamentet mellan 1977-83. Faktum är att både TULF och befrielsestriderna har samma ideologiska härkomst i TUFs övergång under perioden 1972-1976 från federalismen till tanken på en suverän tamilsk stat på öns norra och östra del.

INDIEN och/eller NEPAL
4 veckor 9300

FYRA RESOR TILL INDIEN
OCH/ELLER NEPAL

*NORDINDISKA KULTURSTÄDER
OCH NEPAL

*NORDINDISKA KULTURSTÄDER
OCH DELSTAT RAJASTHAN/
EXPEDITION KAMELSAFARI

*KASHMIR - LADAKH (LILLA
TIBET) - TREKKING I
HIMALAYAS

*SYDINDISKA KULTURSTÄDER
OCH BADSEMESTER PÅ KOVALAM
BEACH

INDIA TOURS

Indienspecialisten: resor, inkvartering etc.
Även lågprisbiljetter till hela världen.

Sveavägen 33, 4 tr, 111 34 Stockholm, SWEDEN
Tel. 08-20 21 39. Telex 12625 Condor S

Asterix

i Indien

En liten gallisk by på 50-talet före Kristus. En mustaschprydd bard häver plötsligt upp sin osköna stämma mot den blå himlen. Ett sjuhelvetes åskväder bryter ut och nerdimpande från himlen kommer den lille fakiren Vemedu. Han har trillat av sin flygande matta!

I samma by bor en mycket liten och en ovanligt storvuxen — men absolut inte tjock — galler...

Asterix och Obelix senaste eskapader tilldrar sig till stor del på fakirens flygande matta på väg till Gangesdalen. Där, i rajan Vanudos rike, råder svår torka. Fakiren är utsänd för att inom et-tusen och en timme skaffa fram ett rejält åskväder. Och vem kan vara mer lämpad för uppgiften att nedkalla vädrets makter än barden Troubadix?

Om de inte lyckas, kommer den undersköna prinsessan Kära Zade's huvud att rulla, som offer åt gudarna. Hela komplotten styrs av den makt-hungrige gurun Sepophan och hans onde kumpan Tuzentaq som gör allt för att stoppa gallerna. Och vägen till Indien är lång och farofylld...

Asterix i Indien är en beskrivning av en resa till ett exotiskt och orientaliskt Långbortistan. Där härskar enväldiga stormrika maharajor över en stackars okunnig och godtrogen befolkning.

Hela albumet bekräftar storartat alla våra fördomar om Indien som ett konstigt land, fullt av ålderdomlig magi och galna gudar. Djungeln vimlar av vilda djur som anfaller vid blotta åsynen av människor: orm, noshörning och till och med en kungstiger.

Egentligen utspelas en väldigt liten del av boken i Indien. Kanske hade det varit roligare om resan till större del gjorts på den indiska kontinenten? Där finns ju i alla fall tillräckligt många samhällsformer och människotyper att karikera! Fast det kräver ju en del kunskap.

Det märks att textskrivaren Goscinny inte finns längre, historien saknar den nerv och mångfacetterade underfundighet som brukar finnas i Asterixalbumen. Texten är lite väl urvattnad och står inte riktigt i paritet med teckningarna. Mycket skäpmat från gamla Asterixalbum har plockats fram.

I slutet räddar dock Troubadix situationen. Efter många omvägar hos persiska mattförsäljare, ett intermezzo med pirater (förstås) och ett ofrivilligt besök på en elefantkyrkogård når vännerna rajan Vanudos rike. Hjältemodigt höjer Troubadix rösten och utbrister i sång som får öronen att krulla sig:

"Ajm singin in ze reijnn..." (gammal keltisk sång om regnet).

Och regnet kommer.

Lena Guthe

Bangladesh

Fram tills 1947 fanns det en gemensam kultur, som genom språk, litteratur och traditioner förenade hinduer och muslimer i det odelade Bengalen. Men det året delades området på religiös grund mellan Indien och Bangladesh — och sedan dess har kulturen

utvecklats separat. Om kulturens ställning i det muslimska Bangladesh ger Svalebudet, danska Svalornas tidning, en god inblick om i ett temanummer, 4/87. Svalebudet kostar 40 danska kronor för 4 nummer. Danskt post-giro 8 00 17 74.

Imponerande diktverk

Att tamil, modersmålet för 50 miljoner människor främst i Sydindien, Sri Lanka, Malaysia och Singapore, är ett av jordens äldsta än i dag allmänt talade språk med en ofantligt rik litteratur, är mindre känt i Sverige. Det råder Yngve Frykholm delvis bot på i det senaste numret av *Orientaliska Studier*, nr 55-56. Frykholm har gett sig på att översätta det mest älskade av de klassiska diktverken, den store Kambans tamilversion av Valmikis sanskritepos Ramayana. Kamban som levde någon gång kring 900-talet eller senast på 1300-talet har skapat ett genialt och konstfullt verk med drygt 11.000 strofer om vardera fyra versrader — tre gånger längre än Illiaden! Trots svårigheter att överföra tamilens klingande rytm, inrim och alliterationer lyckas Frykholm i 110 strofer förmedla en del om den värld av spänning, skönhet och kraft som Kambans verk rymmer. *Orientaliska Studier* kostar 60 kronor/år, postgiro 45 90 26-1.

Annon

Folkökning • Fat-tigdom • Religion

Objektivitetsproblem i högsta-diets läromedel 1960-85 med särskild inriktning på Indien och U-landsbild

av Torvald Olsson

Tidigare ställdes den intelligente västerlänningen mot den irrationella u-landsmedborgaren. I svenska läromedel från 60-80-talen är bilden annorlunda: det "goda" västerländska samhället kontrasteras mot de extremt ojämlika samhällena i u-länderna.

Torvald Olsson gör en kritisk granskning av dessa framställningar av U-länder, särskilt i Indien. I denna analys framhävs religionens roll som en legitimering av det indiska samhället. Han försöker visa att läroböckernas kulturella missvisning har ökat markant sedan 60-talet.

Boken vänder sig till alla som intresserar sig för skolans läromedel och dagens indiska samhälle.

Sätt in kr 170 på pg 37 59 12-3, skriv namn och adress på talongen. Boken kommer i brevlådan!

Bokförlaget PLUS ULTRA, Storg. 8, 240 33 Löberöd. Tel. 0413-30569.

NOTISER FRÅN SYDASIEN

AFGHANISTAN

Sovjetiskt tillbakadragande

Den sovjetiske ledaren Gorbatjov förklarade den 8 februari att Sovjetunionen är berett att dra tillbaka sina trupper från Afghanistan med början den 15 maj och 10 månader framåt. Detta förutsatt att en fredsöverenskommelse träffats i Genève-förhandlingarna mellan Afghanistan och Pakistan före den 15 mars. Tillbakadragandet är inte längre knutet till Najibullah-regimens fortsatta existens. (FEER 18/2)

I ett möte i Tashkent i början av april mellan Gorbatjov och Najibullah deklarerades att Sovjet drar tillbaka sina trupper oavsett om ett fredsavtal träffats, och att de muslimska rebellerna är välkomna att delta i en koalitionsregering. Vidare förklarades att Sovjet även i fortsättningen avser att ge ett "riktigt bistånd för att läka krigets sår och hjälpa flyktingarna att börja ett nytt liv i hemlandet". Den politiska ordningen ska "grundas på flerpartisystem" och näringslivet "på flera samverkande system". Gorbatjovs och Najibullahs ensidiga deklaration avvisades omedelbart av motståndsrörelsen. (TT-Reuter 7/4)

Exilregering bildad

Inför möjligheten av en fredsuppgörelse har den afghanska motståndsanslitsen i Peshawar, bestående av sju partier, bildat en exilregering. Den ska ha 28 medlemmar, varav hälften representerar för motståndsrörelsen, sju landsflyktiga afghaner samt sju "muslimer som för närvarande tjänstgör i Kabul". Ledaren för det fundamentalistiska Ittihad-e-Islamipartiet Ahmad Shah blev exilregeringens förste chef. I en deklaration förklaras att regeringen avser att bedriva en självständig och alliansfri utrikespolitik med vänskapliga relationer med alla länder, i synnerhet med grannländerna. Landets namn ska vara "Islamiska Staten Afghanistan". (Sydsvenskan 24/2)

BANGLADESH

Ministrar avgick

Två av de namnkunnigaste ministrarna i Ershads kabinettt avgick i januari. Informationsminister Anwar Zahid och hälsovårdsminister Salauddin Kader Chowdhury (den senare ansvarig för landets tuffa politik mot de multinationella läkemedelsbolagen — se SYDASIEN 2/86), står armén nära. De motsatte sig att parlamentsvalet skulle genomföras som planerat den 3/3 trots att de båda stora oppositionspartierna Awamiförbundet och BNP, beslutat bojkotta valet. Zahid och Chowdhury utslöts omgående ur det styrande Jatiya-partiet. (FEER 18/2)

Dödsskjutningar

15 sköts ihjäl

av polisen i samband med demonstrationer iscensatta av oppositionen i Chittagong den 24/1. Vid ett möte efteråt förklarade oppositionsledaren Sheikh Hasina att regeringen nu upppepar de pakistanska massakrerna 1971 på oskyldiga och att folket kommer att ta lämplig hämnd. (FEER 18/2)

Blodiga lokalval

Minst 91 människor dödades och 6.000 skadades i strider mellan anhängare av rivaliserande kandidater då lokalval till 4.400 Union Councils hölls över hela landet den 10/2. (FEER 25/2)

Storseger för Ershad

Bangladeshs fjärde parlamentsval sedan landet blev självständigt hölls den 3 mars och blev en stor seger för president Ershads styrande Jatiya-parti som erövrade 238 av 300 platser i parlamentet. De stora oppositionspartierna bojkottade valet och valdeltagandet var lågt i Dhaka. På landsbygden, där 90 procent av folket bor var deltagandet betydligt större. Oppositionen anklagade Ershad-regimen för massivt valfusk. I avsaknad av de stora oppositionspartierna tog ett 70-tal obetydliga partier (som kallade sig Combined Opposition Parties) hem 41 mandat.

Oppositionens fyra månader långa agitation för att tvinga Ershad att avgå fortsätter. Men det finns tecken på att Ershad söker en kompromiss. Ökat inflytande för parlamentet skulle kunna tillfredsställa Awamiförbundet, medan ett beslut om att göra Islam till statsreligion skulle kunna neutralisera BNP. (FEER 17/3)

Konstgödning på export

Produktionen av urea-gödning har vuxit så kraftigt att landet nu kan börja exportera till Kina, Sri Lanka och Nepal. Bakom ökningen står de rikliga naturgastillgångarna i landet samt en ny storfabrik i Chittagong som startade i höstas. Fler stora projekt är på gång. (FEER 24/3)

INDIEN

Dödsdomar mot poliser

Efter sju års uppmärksam kamp har tio polismän i Uttar Pradesh dömts för att kallblodigt ha mördat tre oskyldiga män och därefter förnedrat den enes hustru Maya Tyagi att löpa gatlopp naken. Maya har hållit fast vid sina anklagelser trots att politiker och tjänstemän gjort allt för att hindra målets gång. Sex poliser dömdes till döden, fyra till livstids fängelse. (India Today 15/2)

Militanter rumsrena

I ett oväntat drag beslöt centralregeringen att på nytt ändra taktik i Punjab. Fem sikhiska överstepräster med den militante Bhindranwale-brorsonen Jasbir Singh Rode i spetsen släpptes ur fängelset och tilläts återvända till det Gyllene Templet i Amritsar liksom ett 40-tal personer som suttit fängslade i Jodhpur-fängelset alltsedan arméns stormning av Templet sommaren 1984 (se SYDASIEN 2/87). Terroraktionerna i Punjab fortsätter oförminskat (150 personer dödade på 14 dagar) och de moderata Akali Dal-politikerna har allt mindre inflytande, varför Rajiv Gandhi nu som ett sista halmstrå öppet beslutat satsa på de tidigare förhatliga militanterna. Man hoppas att Rode, som tidigare klart uttalat sig för Khalistan, ska kunna förmås acceptera indisk överhöghet trots allt om centralregeringen ger efter för militanternas övriga krav. (India Today 31/3)

Obekväm chefsminister

Manipur's chefsminister Rishang Keishing har tvingats avgå på direkt order från inrikesministeriet i Delhi trots starkt stöd i hemstaten. Alltsedan Keishing avslöjade militärens övergrepp på civilbefolkningen i Manipur (SYDASIEN 4/87) har centralregeringen irriterats över Keishing. (India Today 31/3)

Militär styrka

Indiens första atomubåt överlämnades den 6/1 i Vladivostok, utlånad av Sovjet till Indien för att patrullera Bengaliska Viken. Samtidigt rapporteras att Indien har utvecklat egna kortdistansmissiler som går att förse med kärnstridsspetsar. Indien är numera den överlägset starkaste militärmakten i södra Asien. (FEER 7/4)

Jordresurssatellit

Sovjet sände den 17:e mars upp en indisk-tillverkad jordresurssatellit i polar-bana 900 km över jordytan. Indien fick betala 6 miljarder US\$ till Sovjet för uppskjutningen som beivrades av ett 50-tal indiska tekniker och vetenskapsmän. (Aviation Week & Space Technology/March 21, 1988)

New Delhi tar över Tamil Nadu

Den indiska centralregeringen har avsatt fru Janaki Ramachandran som chefsminister i Tamil Nadu och infört direktstyre från New Delhi.

Janaki Ramachandran tog över chefsministerposten sen hennes man, den karismatiske Marudur Gopalan Ramachandran dog i hjärtstillestånd i sitt hem i Madras natten mot julafton 1987.

Den egensinnige f d skådespelaren "MGR" hade under åren hållit sitt parti AIADMK i ett järngrepp och det fanns först ingen tronföljare som kunde ta över så fort nyheten om ledarens död spred sig. Såväl partiets som delstatens administration brakade ihop och förvirring och vandalism spred sig snabbt runt Madras. När sedan MGR på

Juldagen fördes genom stan för att begravas vid sin store företrädare C N Annadurais sida så deltog 4 miljoner människor.

När beslutet om direktstyre kom så var det på begäran av Miss Jayalalitha, fru Ramachandrans rival och den som allmänt setts som "kronprinsessa" inom partiet.

Mannen i pålsmössan och de mörka solglasögonen är borta och därmed kanske också den ende som ansågs kunna övertala ledaren för den tamilska Tigergerillan i Sri Lanka att gå med på en fredsuppgörelse.

Kontakt med stamfolk

En ny expedition till North Sentinel Island, i ögruppen Andamanerna och hemvist för den sista spillran av urbefolkning utan kontakt med "civilisationen" blev framgångsrik till skillnad mot tidigare försök (se SYDASIEN 2/87). Stambefolkningen tog emot de gåvor i form av kokosnötter, järnredskap och skålar som lämnades på stranden.

I en annan av de kvarvarande stammarna på Andamanerna, Onge, har en baby fötts — den första på flera år. Stammen har nu 101 medlemmar kvar. (Statesman Weekly 20/2)

SRI LANKA

FN repatrierar tamiler

FNs flyktingkommissarie har engagerats i repatriering av ca 100 000 tamilska flyktingar från Indien till Sri Lanka. Programmet innefattar också utflyttningen av ca 200 000 plantagearbetare (s k indiska tamiler) från de centrala höglanderna i Sri Lanka över till Indien. Programmet inleddes i slutet av december.

Det har dock visat sig att de flesta tamilflyktingar i Indien inte vågar återvända hem eftersom kriget i norr och öster ännu inte tagit slut. Det är också känt sen tidigare att plantagearbetarna inte vill flytta till Indien. Hur flyktingkommissariatet ska lösa denna ekvation är inte känt.

Utöver de plantagearbetare som getts indiska pass så tror man att det idag finns ca 400 000 personer som än idag är statslösa i väntan på lankesiska medborgarskap. I vissa kretsar i Colombo talas det nu öppet om att man ska ge dessa medborgarskap men inte rösträtt.

Många politiska frågor

Enligt officiella uppgifter fanns det i slutet av januari drygt 2 000 personer fängslade utan åtal under terroristlagen i Sri Lanka. 890 personer var tamiler och 1 154 singaleser.

De indiska styrkorna håller också ca 400 tamiler fångna i norra Sri Lanka. Flera av dessa är framstående journalister.

Amnesty International välkomnade nyligen i sin årsrapport frigivandet av över 1 100 politiska fångar ur lankesiska fångelser. Man välkomnade också den lankesiska regeringens beslut att upplösa det hårt kritiserade hemvärdet (home guards).

Indierna massakrerade sjukhus

Under oktoberkriget förra året mot tamilgerillan sköt de indiska styrkorna ihjäl minst 50 patienter och personal på sjukhuset i Jaffna. Det rapporteras i en utredning gjord av sjukhuschefen. Utredningen har överlämnats till regeringen i Colombo.

Socialistledare mördad

Den förra regeringschefen, fru Bandaranaikes svärson, filmstjärnan och den socialistiske partiledaren för SLMP, Vijaya Kumaranatunge mördades i februari av vad som antas vara JVP-folk.

Kumaranatunge och hans SLMP ansågs till skillnad t ex från svärmoderns SLFP vara en "tredje väg" i raskonflikternas Sri Lanka. SLMP kan snarast betecknas som ett försöningsparti, en reformistisk vänsterfront.

Kumaranatunge tillhörde tidigare vänsterflygeln inom Bandaranaikes SLFP och han var organisatören bakom SLFPs presidentvalskampanj 1981. Kort därefter fängslades han av den som vann valet då, Jayewardene, och beskyldes för att vara "naxalitisk infiltrator" i SLFP. Senare, efter frigivningen, ledde han den enda utbrytningen någonsin vänsterut från SLFP och bildade SLMP.

Realinkomsten ner

En rapport från den lankesiska centralbanken visar att månadslönen för en medelklassfamilj stigit med 420 rupier de senaste tio åren. Samtidigt har levnadskostnaden per månad stigit med mer än det dubbla, 908 rupier.

Intellectuell harakiri

Medborgarrättsrörelsen och de nyuppståndna instituten för etniska studier (dvs de som studerar konflikten mellan tamiler och singaleser/regeringen) är inget annat än en femtekolonn för den tamilska separatismen! Det hävdade nyligen den kände sociologen och forskningschefen vid People's Bank, Dr Susantha Goonatilake.

Goonatilake startade därmed en häftig debatt i lankesiska tidningar men det anses att något slagit slint hos den kände radikalen. En mindre behaglig följd av utspelen är att medborgarrätts- och volontärorganisationer fått mycket hotfulla brev där de ombeds avbryta sina kontakter med såväl utlandet som med tamilerna. JVP tros ligga bakom dessa brev.

Finansministern avgår

Duvan i den lankesiska regeringen, finansminister Ronnie de Mel, avgick den 18 januari. Avhoppet skedde efter flera tuffa uttalanden som generade presidenten. De Mel har i parlamentet bl a sagt att "Vi måste hålla val innan folket reser sig och säger 'För Guds skull, avgå!' ". Han har också sagt att det vore bra att legalisera terrorrörelsen JVP så de tvingas slåss öppet.

Med de Mel förlorar presidenten en av de starkaste tillskyndarna av hans fredsavtal med Indien.

PAKISTAN

Gränslandets Gandhi död

Den siste store förkämpen för Indiens självständighet dog 20/1 i Peshawar 98 år gammal. Khan Abdul Ghaffar Khan (även kallad Bacha Khan) var muslimsk pashtun, bekämpade det brittiska kolonialstyret från 1913. 1928 grundade han Khudari Khidmatgar-rörelsen (Guds Tjänare) som iklädda röda kläder praktiserade icke-våldskamp — som slogs ned blodigt av brittena.

På 30-talet valde Khan Kongresspartiet framför

Muslim League och var emot att Indien skulle delas efter religiösa linjer. När så ändå skedde var besvikelsen stor. Han valde att stanna i Pakistan, men han förblev sina ideal trogen. Under brittena hade han suttit 10 år i fängelse, i Pakistan satt han 12 år i fängelse. 1964-73 levde han i landsflykt i Afghanistan.

Begravningen hölls i Jalalabad, Afghanistan. En procession med 20.000 människor och 1.900 fordon for genom Khyberpasset till en ceremoni vid vilken Afghanistans ledare Najibullah och Indiens vicepresident var närvarande. Begravningen skakades av en bombexplosion som dödade nio personer. Rajiv Gandhi gjorde en snabbvisit till Khans grav på väg till toppmötet i Stockholm. (FEER 3/3)

Vapenförråd sprängdes

En våldsamt explosion i ett stort ammunitionslager i Islamabad krävde 93 dödsoffer och minst 1.100 sårade. Sprängningen av förrådet som innehöll stora mängder luftvärnsraketer, granater och tung ammunition avsedda för den afghanska gerillan tros vara ett verk av agenter för Kabulregimen. Mängder av bombdåd har de senaste två åren skakat de pakistanska städerna. Avsikten med terrorn är att göra den pakistanska befolkningen negativt inställd till gerillan. (Sydsvenskan 12/4)

NEPAL

Regeringsombildning

Premiärminister Marich Man Singh Shrestha har avsatt sex kontroversiella ministrar i sin 33-mannaregering och istället tagit in två kvinnor i regeringen liksom den förste muslimske ministern, Mohammed Mohsin. (FEER 31/3)

FEER = Far Eastern Economic Review, Hong Kong

Sammanställning: Lars Eklund och Thomas Bibin (Sri Lanka)

retur till:

POSTTIDNING

obs ej till:

Avsändare:

SYDASIEN
Box 1142
221 05 LUND

BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning
återsänds försändelsen med
nya adressen på baksidan

~~Gun Andersson
Bladgatan 295~~

~~931 57 SKELLEFTEÅ~~

2843SB

Utgivningspostkontor:
LULEÅ 1

MAHA- RASH- TRA MOUS- SEUX

250 kilometer sydost om Bombay i delstaten Maharashtra breder vingårdar ut sig på den östra sidan av Sahyadribergen. På moderna österrikiska trädssystem 750 meter över havet växer franska druvor med namnen Chardonnay och Ugni Blanc, plockas av indiska arbetare och transporteras in i en datoriserad vinindustriärläggning. Alla maskiner har specialimporterats från Frankrike för att göra mousserande vin enligt champagnemetoden. Ur vinpressarna kommer en relativt okänd nobless; *Marquise de Pompadour*.

Det är Bombaymiljonären Sham Chougule, chef för Indage Industrial Group, som i affärskretsar fått smak på bubbelvattnet.

1982 engagerades ett av Frankrikes främsta vinhus och monsieur Raphael Brisbois som sedan for runt i Indien för att hitta de gynnsammaste förhållandena för vinodling. I Narayangaon fann han vad han sökte. Där odlades redan bordsdruvor av lokalbefolkningen.

Vatten pumpas upp på bergssluttningen från floden Kukdi och man byggde en industrilokal vid bergets fot, praktiskt taget under jorden. Detta krävdes för att jäsningsstemperaturen skulle bli den rätta, 15-18 C. Kylningen är egentligen det enda problemet. Klimatet är annars gynnsammare än i Europa, avsaknaden av vinter gör att druvorna växer dubbelt så fort och eftersom det inte regnar angrips inte plantorna av svamp och mögel.

Druvorna skördas tidigt på morgonen i februari månad. När de anländer till vingården är det bråttom med pressning och kylning för att druvorna inte skall ta skada av värmen.

Produktionen är nu på 500 000 buteljer och beräknas gå upp till 2 miljoner år 1990.

Eftersom all utrustning för vinframställningen är importerad för dyr utländsk valuta krävde den indiska regeringen att den färdiga produkten ska gå på export. Emellertid håller man på att bygga upp en ny anläggning med indientillverkad utrustning för att tillfredsställa den indiska marknadens behov...

Men vem dricker champagne i Indien?

I Indiens flesta delstater har under långa perioder rått alkoholförbud. Till den tunga indiska maten, med sina fulländade sensationer av smakrikedom är måltidsdrycken nästan undantagslöst vatten. Alkohol dricks bara som cocktail, — av dem som går på cocktailparties.

Vin och Indien. På något vis kan de orden inte stå bredvid varann. Alkohol i värmen. Det räcker att lukta på korken för att varsebli ett begynnande bultande i tinningarna som snabbt sprider sig ner över tunga ögonlock...

Och markisinnan av Pompadour? Hon var en fransk borgardotter som levde på 1700-talet och blev Ludvig XV's älskarinna. Hon fick stort inflytande som konstmecenat och höll effektivt kungen borta från statsangelägenheterna genom ändlösa fester och jakter. Hon gjordes ansvarig för rikets förfall och beskrivs som "skön, intelligent och ärelysten..."

Denna indiska kuriosa tillhör specialsортimentet hos Systembolaget, men går att beställa till vilket bolag som helst, för 75:- flaskan. Den champagneliknande drycken är torr, med jordig smak och utvecklad bouquet. Eller mera spontant: *Ah, precis som päron-cider!*

Lena Guthe